

SVĚTOVÁ VÝROČÍ UNESCO

PRVNÍ SVĚTOVÁ VÁLKA V EVROPĚ

**100. VÝROČÍ OD SARAJEVSKÉHO
ATENTÁTU A ZAČÁTKU
1. SVĚTOVÉ VÁLKY
(1914-2014)**

*Obr. 1
Nový způsob boje:
chemická válka*

Materiál je součástí projektu „Světová výročí UNESCO jako prostředek k posílení gramotnosti středoškolské mládeže“ a je prostřednictvím „Programu na podporu činnosti nestátních neziskových organizací působících v oblasti předškolního, základního, středního a základního uměleckého vzdělávání v roce 2014“ spolufinancován MŠMT.

VÝROČÍ

V letošním roce 2014 si připomínáme stoleté výročí od sarajevského atentátu a začátku 1. světové války – zvané také VELKÁ VÁLKA. Je to příležitost si připomenout okolnosti sarajevského atentátu na následníka trůnu Františka Ferdinanda d'Este a jeho manželku Žofii Chotkovou, dále strastiplné roky, které svět zažíval, kdy na frontách umírali vojáci po tisících denně, kdy naši předkové kladli životy za „svého“ císaře pána Franze Josefa I. Ale někteří se nadchli pro novou myšlenku profesora Tomáše Garrigue Masaryka – přispět k porážce Rakousko-Uherska a vytvořit si náš vlastní samostatný stát – Československo. To už nebyla vojenská služba z rozkazu císaře, ale boj s určitým národním cílem, se kterým se mohl člověk bytostně ztotožnit. Tak se zrodil první československý zahraniční a o něco později i domácí odboj. A zrodili se i první váleční hrdinové našeho novodobého státu. Svět psal o československých legiích na Sibiři. Čest a uznání památce hrdinů však patří vojákům obou nepřátelených stran. Kromě smrti, bídy a strádání s sebou válka paradoxně přinesla pokrok ve vývoji nových typů zbraní a nové bojové strategie (tanky, letadla, bojový plyn aj.) a také novou mapu Evropy.

Obr. 2 Vyhlášení Československa v Praze na Václavském náměstí

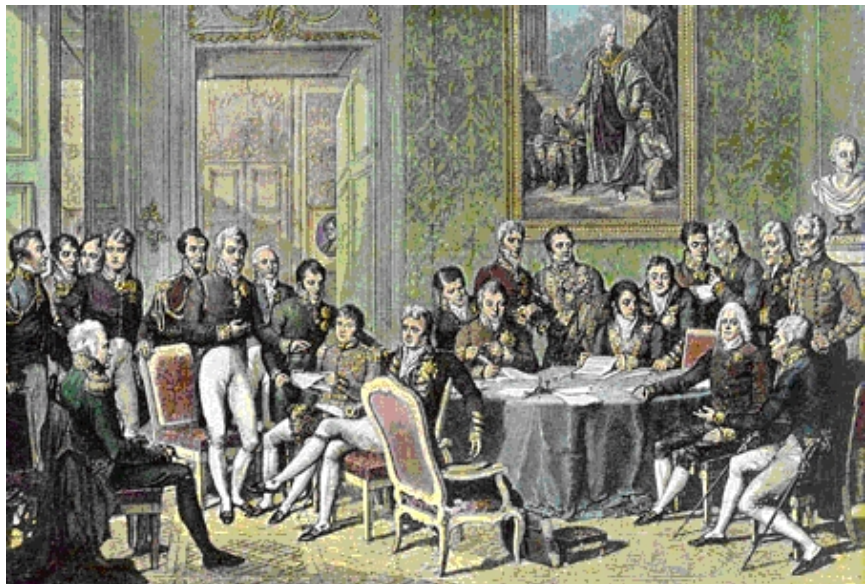
Materiál je součástí projektu „Světová výročí UNESCO jako prostředek k posílení gramotnosti středoškolské mládeže“ a je prostřednictvím „Programu na podporu činnosti nestátních neziskových organizací působících v oblasti předškolního, základního, středního a základního uměleckého vzdělávání v roce 2014“ spolufinancován MŠMT.

EVROPA PO VÍDEŇSKÉM KONGRESU V 1. POLOVINĚ 19. STOLETÍ

Obr. 3
Klemens Metternich
(1773 – 1859)

Vídeňský kongres po napoleonských válkách za předsednictví rakouského kancléře Klemense Metternicha stanovil hranice a mírové podmínky, které se udržely dlouhá desetiletí. Tento „Metternichovský“ systém založený na rovnováze sil byl opravdu trvalý. Ve své podstatě vydržel až do 1. světové války. Za účelem udržení vytvořeného stavu vznikla tzv. „Svatá aliance“ – spolek tří konzervativních křesťanských států: Rakouska, Ruska a Pruska. Tyto státy, rozšířené roku 1818 o Francii, se postavily do role politické policie a zakročovaly proti revolučním snahám či povstáním s cílem narušit dohodnutý mír. Vedení tehdejší Evropy velmocemi bylo považováno za „koncert velmocí“. S posvěcením těchto velmocí a Velké Británie vznikly ve dvacátých a třicátých letech nové státy: roku 1830 Řecko a následujícího roku Belgie, která se odtrhla od Nizozemí.

Obr. 4
Vídeňský kongres
(1814 – 1815)

Materiál je součástí projektu „Světová výročí UNESCO jako prostředek k posílení gramotnosti středoškolské mládeže“ a je prostřednictvím „Programu na podporu činnosti nestátních neziskových organizací působících v oblasti předškolního, základního, středního a základního uměleckého vzdělávání v roce 2014“ spolufinancován MŠMT.

REVOLUCE V RAKOUSKU V LETECH 1848 - 1849

Revoluční duch však zachvátil celou Evropu v letech 1848 – 1849. Revoluční vlna se šířila od Itálie na jihu po Francii na západě a Rakousko v srdci Evropy. Zde na prvním místě byl donucen k rezignaci konzervativní kancléř Metternich – stálice rakouské politiky a reprezentant vládního absolutismu, poté revolucionáři pověsili na veřejném osvětlení ministra války hraběte Latoura a na sklonku roku 1848 odstoupil i císař Ferdinand I. zvaný „Dobrotivý“. Trůnu se vzdal ve prospěch osmnáctiletého synovce Františka Josefa I., aby uklidnil atmosféru v monarchii a nemusel dodržovat slíbené vydání ústavy. K potlačení revoluce v Uhrách byla přivážena i sto čtyřicet tisícová ruská armáda, která zvítězila nad povstalci u Villágose roku 1849. Mladičkému císaři Františku Josefovi I. se tak podařilo znovu získat kontrolu nad monarchií, nastolit pořádek a obnovit absolutismus, pro který se vžilo označení „bachovský“ (tajná policie pod vedením ministra vnitra Alexandra Bacha).

Obr. 5
Císař František
Josef I.

Obr. 6
Revoluce ve Vídni

Materiál je součástí projektu „Světová výročí UNESCO jako prostředek k posílení gramotnosti středoškolské mládeže“ a je prostřednictvím „Programu na podporu činnosti nestátních neziskových organizací působících v oblasti předškolního, základního, středního a základního uměleckého vzdělávání v roce 2014“ spolufinancován MŠMT.

VELKÁ BRITÁNIE A PRŮMYSLOVÁ REVOLUCE

V nejvyspělejší zemi Evropy – matce průmyslové revoluce – vládne od roku 1837 královna Viktorie. Země zažívá velice úspěšná léta prosperity spojená s její vládou – dodnes označované za „viktoriánskou“ éru.

Velmi úspěšnou „reklamní“ akcí Britů byla jimi pořádaná světová výstava v Londýně roku 1851, kde propagovali svůj průmyslový pokrok a předstih před zbytkem světa.

Británie díky silnému námořnictvu vévodí mořím a oceánům, ovládá světový obchod a finance, k tomu je největší koloniální velmocí. Na každém kontinentu hájí svoje zájmy a území.

Jako ostrovní stát si žijí Britové vlastním životem a nazíráním na svět. Středem jejich pozornosti jsou kolonie a jejich rozšiřování. O dění na evropském kontinentu Britové nejeví takový zájem jako o rozšiřování vlivu v Africe či v Asii. Britové prosazují úspěšně na kontinentu politiku rovnováhy sil. Občas „utlumí“ choutky konkurenční velmoci vojenskou akcí, jako tomu bylo v případě Ruska a jeho zájmu rozdělit upadající Osmanskou říši, která byla označována ruskou diplomacií jako „nemocný muž na Bosporu“. Britům ovšem existence Osmanské říše vyhovovala jako nárazníkového státu proti ruské rozpínavosti do Černomoří a Středozemního moře. Druhé jmenované Britové považovali za svoje výsostné vody. To byl důvod, proč se například britská flotila s francouzským loďstvem angažovala v krymské válce v letech 1854 -1856 na straně Turků.

Obr. 7
Královna Viktorie
Hannoverská
(1837-1901)

Obr. 8
Otevření světové
výstavy v Londýně

Materiál je součástí projektu „Světová výročí UNESCO jako prostředek k posílení gramotnosti středoškolské mládeže“ a je prostřednictvím „Programu na podporu činnosti nestátních neziskových organizací působících v oblasti předškolního, základního, středního a základního uměleckého vzdělávání v roce 2014“ spolufinancován MŠMT.

2. POLOVINA 19. STOLETÍ – VZRŮST NACIONALISMU A SJEDNOCENÍ ITÁLIE

Obr. 9
Kancléř
Camillo Cavour
(1810 - 1861)

Národní sebeuvědomování, národní zájmy či podpora menších národů se promítly do napjatých vztahů mezi velmocemi a tradičními spojenci (např. Rakousko a Prusko, Rusko a Německo, Rakousko a Rusko).

V 50. letech byly opět vzkříšeny (risorgimento) naděje Italů na sjednocení země. Do čela sjednocovacího procesu se postavilo Sardinské království v čele s Viktorem Emanuelem II. a kancléřem Camillo Benso Cavourem. Ten přišel s myšlenkou spojit se proti silnějšímu Rakousku s Francií císaře Napoleona III. Rakousko chybně hodnotilo situaci, nechalo se vlákat do války, zaútočilo a bylo poraženo francouzsko-sardinskou armádou roku 1859 v bitvách u Magenty (4. června) a Solferina (24. června). Konflikt bývá označován jako „první krátká válka v moderních dějinách“, jelikož probíhal necelé tři měsíce. Po válce bylo původně rakouské Milánko připojeno k Sardinskému království. Následovala povstání v Modeně, Parmě a Papežském státě. Do utváření italského státu zasáhl i známý revolucionář Giuseppe Garibaldi, když dobyl jih Itálie a nabídl jej sardinskému králi. Viktor Emanuel II. tak mohl slavnostně v Turíně vyhlásit roku 1861 vznik Italského království. 1866 bylo Rakousko ještě poraženo pruskou armádou, Italové získali Benátsko a roku 1871 se Řím stává hl. městem.

Obr. 10
Bitva u Magenty

Materiál je součástí projektu „Světová výročí UNESCO jako prostředek k posílení gramotnosti středoškolské mládeže“ a je prostřednictvím „Programu na podporu činnosti nestátních neziskových organizací působících v oblasti předškolního, základního, středního a základního uměleckého vzdělávání v roce 2014“ spolufinancován MŠMT.

PRUSKO-RAKOUSKÁ VÁLKA

Obr. 11
Otto von Bismarck
(1815 – 1898)

Rakousko a Prusko - dva tradiční partneři - spolu dokázali dlouho spolupracovat. Ale i jejich vztahy se postupně začaly vyostřovat. V čele Pruského království stanul roku 1861 král Vilém I. Hohenzollern, ten jmenoval následujícího roku svým kancléřem Ottu von Bismarcka. Byl to skvělý tah, který se králi nadmíru povedl. Bismarck mu pomohl v jednání s parlamentem a rozšířením území Pruska a sjednocením Německa. Poslední spoluprací mezi Rakouskem a Pruskem byla válka proti slabému Dánsku. Obě mocnosti jej připravily o Šlesvicko a Holštýnsko. Pak už Bismarck dle plánu sjednotit Německo „železem a krví“ musel vyvolat válku s Rakouskem. Válka prusko-rakouská z roku 1866 dopadla zcela jednoznačně porážkou Rakouska v bitvě u Sadové nedaleko Hradce Králové. Následujícího roku Bismarck rozpustil Německý spolek a vytvořil Severoněmecký spolek za předsednictví Pruska.

Obr. 12
Bitva u Hradce
Králové r. 1866

Materiál je součástí projektu „Světová výročí UNESCO jako prostředek k posílení gramotnosti středoškolské mládeže“ a je prostřednictvím „Programu na podporu činnosti nestátních neziskových organizací působících v oblasti předškolního, základního, středního a základního uměleckého vzdělávání v roce 2014“ spolufinancován MŠMT.

SJEDNOCENÍ NĚMECKA

Obr. 13
Vilém I.
Hohenzollern
(1797 – 1888)

Obr. 14
Mapa Německého
císařství

Obr. 15
Vyhlášení
Německého
císařství r. 1871
Ve Versailles

Sjednocení Německa visí ve vzduchu, ale je tu stále silný protivník bránící jeho sjednocení – Francie sebevědomého císaře Napoleona III. Pisatelem scénáře je opět Bismarck. Díky tzv. emžské depeši, která funguje na císaře Napoleona jako „červený hadr“ na býka, jde Francie do války s Pruskem. Pruské plány a armáda v čele s generálem von Moltke slaví jednoznačný úspěch. Císař Napoleon III. je zajat v bitvě u Sedanu, Paříž je obležena. Na zámku ve Versailles v Zrcadlové síni německá šlechta holduje Vilémovi I. jako novému císaři Německa. Francie nakonec kapituluje. Následné mírové podmínky byly velmi tvrdé: ztráta Alsaska a Lotrinska, reparační 5 miliard franků. Do budoucna největším rivalem Francie bude právě Německé císařství. První světová válka byla proto ze strany Francie chápána jako odplata právě za tuto hanebnou porážku a ponížení.

Zajímavost: V Německu zavedl Otto von Bismarck nový systém sociálního pojištění.

Materiál je součástí projektu „Světová výročí UNESCO jako prostředek k posílení gramotnosti středoškolské mládeže“ a je prostřednictvím „Programu na podporu činnosti nestátních neziskových organizací působících v oblasti předškolního, základního, středního a základního uměleckého vzdělávání v roce 2014“ spolufinancován MŠMT.

PORÁŽKY RAKOUSKA A CÍSAŘ FRANTIŠEK JOSEF I.

Konzervativní a zaostalé Rakousko pod vedením císaře Františka Josefa I. (1848-1916) dostávalo jednu lekci za druhou. Porážka v Itálii r. 1859 znamenala nejen ztrátu Milánska, ale ve vnitřní politice konec Bachova absolutismu a přechod k parlamentnímu systému, když císař únorovou ústavou uzákonil vznik říšské rady se sídlem ve Vídni. Následný „výprask“ od Pruska ve válce r. 1866, ukončil rakouské panství v severní Itálii. Ve vnitřní politice zase zesílil tlak Maďarů pro jejich zrovnoprávnění. To přišlo hned záhy r. 1867 rakousko-uherským vyrovnáním. Rakousko se ocitlo v hluboké krizi. I Češi se pokusili prorazit se svými požadavky, ale pro odpor Maďarů a rakouských Němců byly zamítnuty. Jako by smutných zpráv nebylo pro císaře dost. Kromě ztrát území se musel císař vyrovnat i se ztrátou člena svého rodu. Mladší bratr Maxmilián získal mexický trůn s pomocí Francie. Ten ale udržel jen krátce, když ho mexičtí republikáni porazili v bitvě u Querétaru roku 1867 a pak popravili s jeho generály.

Obr. 16
Císař František
Josef I.
(1830 – 1916)

Obr. 17
Mapa
Rakousko-Uherska

Materiál je součástí projektu „Světová výročí UNESCO jako prostředek k posílení gramotnosti středoškolské mládeže“ a je prostřednictvím „Programu na podporu činnosti nestátních neziskových organizací působících v oblasti předškolního, základního, středního a základního uměleckého vzdělávání v roce 2014“ spolufinancován MŠMT.

AKTIVNÍ RAKOUSKÁ ZAHRANIČNÍ POLITIKA NA BALKÁNĚ

Až v 70. letech dokázala rakouská diplomacie provádět aktivní a expanzivní zahraniční politiku. Hledá se náhrada za ztracená území v Itálii. Novou zájmovou oblastí se stal Balkán. Po rusko-turecké válce byl německým kancléřem Bismarckem svolán kongres do Berlína. Výsledkem jednání pro Rakousko-Uhersko byl získání Bosny a Hercegoviny jako vojenského protektorátu. Rakousko se tak opět hrdě řadí mezi velmoci. Bosnu a Hercegovinu, popřípadě sjednocení slovanského obyvatelstva nechťelo přenechat ambiciózním Srbům. Tímto krokem se začaly povážlivě zhoršovat vztahy s Ruskem, které vnímalo Balkán jako svoji doménu a vždy se stavělo do role ochránce pravoslavných křesťanských národů v této oblasti. A to je důvod, proč se Rakousko a Rusko ocitly v 1. světové válce každý v jiném táboře. Navíc Rakušané podepsali 7. října 1879 tajnou smlouvu s Německem, obsahující vzájemné záruky pro případ války s Ruskem. Vznik tohoto Dvojspolku byl prvním krokem na cestě k vytváření mocenských bloků, které se nakonec střetly v první světové válce. Jako třetí se přidala Itálie díky neshodám s Francií, když Italům před očima zabrala Tunisko. Trojspolek oficiálně vznikl podpisem smlouvy 31. května 1882 ve Vídni.

Obr. 18
Berlínský kongres
(1878 – 1879)

Materiál je součástí projektu „Světová výročí UNESCO jako prostředek k posílení gramotnosti středoškolské mládeže“ a je prostřednictvím „Programu na podporu činnosti nestátních neziskových organizací působících v oblasti předškolního, základního, středního a základního uměleckého vzdělávání v roce 2014“ spolufinancován MŠMT.

CÍSAŘSKÉ NĚMECKO – VILÉM II. A DEMISE BISMARCKA

Obr. 19
Vilém II.
Hohenzollern
(1859 – 1941)

Letitý kancléř Bismarck se na stará kolena pokusil urovnat narušené vztahy s Ruskem jako tradičním partnerem Německa. Ale právě díky těmto snahám si Bismarck neporozuměl s novým císařem Vilémem II. (1888 – 1918). Jejich spor vyvrcholil 18. března 1890 kancléřovou demisí, která předcházela zásadnímu obratu v německé zahraniční politice a znamenala klíčový mezník ve vývoji mezinárodních vztahů. Britský premiér Salisbury se nechal slyšet, že Bismarckův odchod povede k „velké pohromě, jejíž účinek bude pocíťován ve všech částech Evropy.“ Vztah Německa s Británií se zatím nezhoršoval díky německým ústupkům v koloniální sféře. Německý říšský sněm schválil 15. července 1893 návrh nového branného zákona, zvýšil se mírový stav německých ozbrojených sil i výdaje na armádu. O pár let později (1898, 1900) byl přijat nový program námořního zbrojení s cílem dostihnout Velkou Británii. Z hospodářského hlediska byly zajímavé pro Němce koncese na stavbu Bagdádské dráhy, železničního systému, který měl spojit nejvýznamnější střediska sultánovy říše. Tento projekt začal zvyšovat napětí v britsko-německých vztazích.

Obr. 20 a, b
Německé
koloniální
známky

Materiál je součástí projektu „Světová výročí UNESCO jako prostředek k posílení gramotnosti středoškolské mládeže“ a je prostřednictvím „Programu na podporu činnosti nestátních neziskových organizací působících v oblasti předškolního, základního, středního a základního uměleckého vzdělávání v roce 2014“ spolufinancován MŠMT.

SBLIŽOVÁNÍ RUSKA S FRANCÍÍ

Zhoršení německo-ruských vztahů znamenalo hrozbu mezinárodní izolace pro Rusko. Jelikož v obdobné situaci byla i Francie, začaly obě vlády hledat východisko ve vzájemném sblížení. Podstatné kroky byly učiněny především v hospodářské oblasti v roce 1891. Na půjčku Rusku bylo ve Francii upsáno tři a půl miliardy franků. Rusové stejného roku začali s budováním Transsibiřské magistrály. Pro vznik vojenského spojení měl rozhodující význam podpis dohody o společných opatřeních pro případ útoku některého z členů Trojspolku ze 17. září 1892. Od podzimu narůstalo napětí mezi Ruskem a Velkou Británií, které hrozilo konfliktem ve Střední Asii. V červnu 1893 propukla mezi Německem a Ruskem ostrá celní válka. Francie se rozkmořila s Brity ohledně Siamu. Tyto okolnosti ještě více sblížily Rusko a Francii. V říjnu 1893 proběhla zdvořilostní návštěva ruských lodí ve francouzském přístavu Toulon. Krátce nato oba státy podepsaly definitivní smlouvy roku 1894. V Londýně byli zděšeni z návštěvy ruských lodí ve Středozemním moři a považovali to za „nejvážnější okamžik po Trafalgaru“.

KONEC KOLONIÁLNÍCH ZISKŮ – PŘIBLÍŽENÍ SE VÁLCE

Ještě v 90. letech 19. století bylo možné dosáhnout koloniálních zisků a fungovalo to prakticky jako „pojistný ventil“ jak se vyhnou válce. Situace se však změnila kolem roku 1900, kdy prakticky zanikla možnost získat území v zámoří či sféru vlivu, aniž by došlo ke kolizi.

Obr. 21
Dobová německá
karikatura -
o námluvách
Velké Británie
s Francií, vpředu stojí
zhrzený Němec

SRDEČNÁ DOHODA MEZI VELKOU BRITÁNIÍ A FRANCIÍ

Dosavadní politika Britů nazvaná „skvělá izolace“ skončila podpisem smlouvy s Japonskem 30. ledna 1902, kterou si oba státy slibovaly neutralitu v případě války s některou mocností. Dalším krokem nového kurzu zahraniční politiky Británie bylo zlepšení vztahů s Francií. Od přelomu století nacházely vlády v Londýně i Paříži stále více pádných důvodů pro případné odstranění vzájemných třecích ploch a rozporů. Velkým stoupcem sblížení byl britský král Eduard VII., který se ve francouzském prostředí těšil značným sympatiím. Podobný názor zastávali i vlivní členové vlády. Na francouzské straně se příznivé podmínky začaly utvářet od roku 1899, kdy byl zvolen prezidentem Émile Loubet. Za důležitý zlom bývá označována návštěva krále Eduarda VII. ve Francii na jaře roku 1903, kde zdůraznil, že nepřítelství mezi Británií a Francií je věcí minulosti. V červenci 1903 byl okázale přijat francouzský prezident Loubet v Londýně. Jednání pak urychlila rusko-japonská válka na Dálném východě. Britsko-francouzská smlouva, označovaná historiografií jako „srdečná dohoda“ (entente cordiale) byla podepsána na zámku Clouds u Londýna 8. dubna 1904.

Materiál je součástí projektu „Světová výročí UNESCO jako prostředek k posílení gramotnosti středoškolské mládeže“ a je prostřednictvím „Programu na podporu činnosti nestátních neziskových organizací působících v oblasti předškolního, základního, středního a základního uměleckého vzdělávání v roce 2014“ spolufinancován MŠMT.

NÁMOŘNÍ ZBROJENÍ – NOVÝ BITEVNÍK DREADNOUGHT

V poslední dekádě před vypuknutím světové války začaly velmoci stupňovat přípravy na válku, zvláště výrazně se to projevilo v oblasti námořního zbrojení. Jeho nové kolo zahájili Britové roku 1905. Tehdy spojili flotily z Atlantiku a Lamanšského průlivu a nové seskupení přesunuli do Severního moře. Jejich hlavním trumfem byla výstavba nového typu bitevní lodi, tzv. dreadnoughtu, který výzbrojí, pancéřováním i rychlostí předčil všechny dosavadní bitevní lodi. První plavidlo tohoto typu bylo spuštěno na vodu v únoru roku 1906. Také Němci se stále intenzivněji zapojovali do závodů v námořním zbrojení. Otcem jejich námořního zbrojního programu byl admirál Alfréd von Tirpitz. Ten dobře věděl, že v dohledné době nebude Německo schopno vybudovat válečné loďstvo, které by se celkovou údernou silou mohlo měřit s britským. Jeho cíle vyplynuly z tzv. doktríny rizika, jejímž byl autorem. Admirál chtěl mít tak silné loďstvo, které by dokázalo Brity zastrašit a působilo respekt na venek. Němci od roku 1906 stavěli pouze moderní bitevní lodě typu dreadnought, podle novely zákona o námořním zbrojení z 19. května 1906.

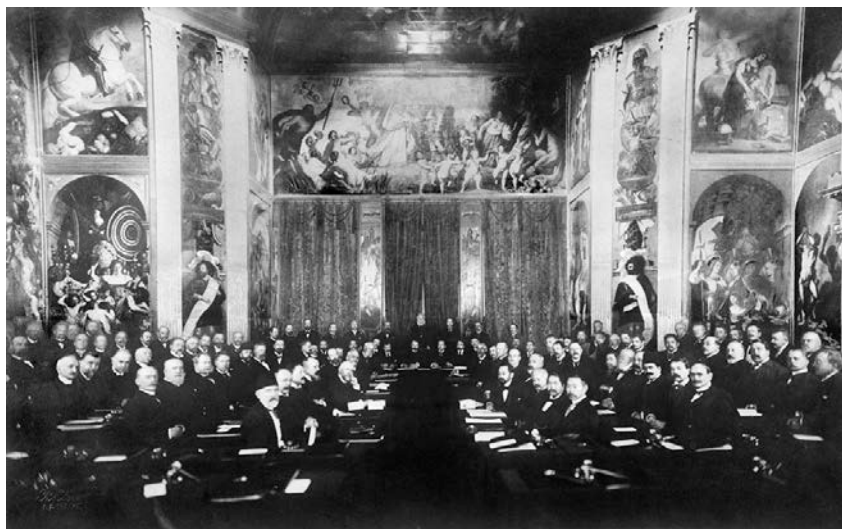
Obr. 22
Bitevník
Dreadnought

Materiál je součástí projektu „Světová výročí UNESCO jako prostředek k posílení gramotnosti středoškolské mládeže“ a je prostřednictvím „Programu na podporu činnosti nestátních neziskových organizací působících v oblasti předškolního, základního, středního a základního uměleckého vzdělávání v roce 2014“ spolufinancován MŠMT.

MEZINÁRODNÍ KONFERENCE V HAAGU

Pokusy dosáhnout zastavení závodů ve zbrojení proběhly na mezinárodních odzbrojovacích konferencích, které se konaly v letech 1899 a 1907 v Haagu. V obou případech bylo iniciátorem svolání Rusko, což samo o sobě vyvolalo podezření. Daleko od pravdy nebyla domněnka, že hlavním záměrem carského režimu ani tak není nalezení cesty k mezinárodnímu dorozumění a odzbrojení, ale pouze dohoda o omezení zbrojení, neboť možnosti Ruska limitovala jeho finanční slabost. Přirozeně nikdo v Evropě si nedělal iluze o filantropii Mikuláše II. Zainteresané kruhy dobře chápaly, že podnět vyplynul z praktických potřeb carské vlády. Těmto předpokladům také odpovídal průběh i výsledky konferencí. Diplomaté byli vysloveně znechuceni tím, že „byli vysláni na zbytečný podnik“. Tragické bylo, že většina výsledků konference se netýkala míru, ale pouze pravidel vedení války (Haagská konference z roku 1907), navíc nebylo dosaženo dohody o odzbrojení. Vytvořený arbitrážní dvůr se stal orgánem omezeného významu a neměl vlastně žádnou reálnou moc k eventuálnímu prosazování svých rozhodnutí. Nikdo také nemohl vědět, zda budou přijatá opatření v případné válce respektována.

Obr. 23
Mezinárodní
Konference
V Haagu

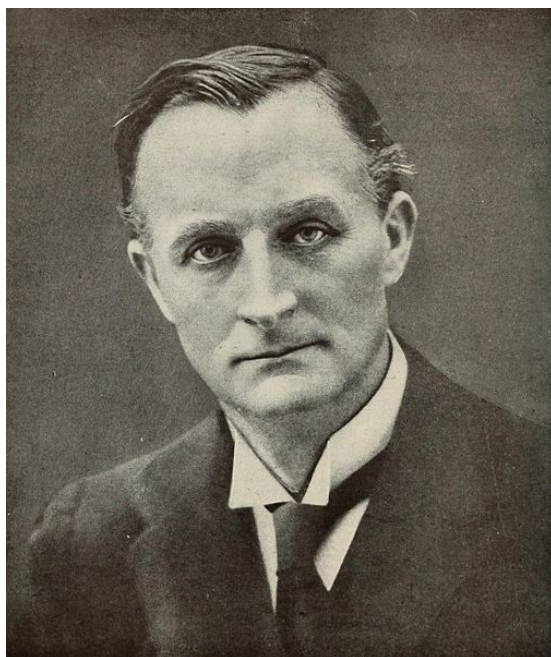
Materiál je součástí projektu „Světová výročí UNESCO jako prostředek k posílení gramotnosti středoškolské mládeže“ a je prostřednictvím „Programu na podporu činnosti nestátních neziskových organizací působících v oblasti předškolního, základního, středního a základního uměleckého vzdělávání v roce 2014“ spolufinancován MŠMT.

SBLÍŽENÍ VELKÉ BRITÁNIE S RUSKEM

Vzrůstající tlak Německa na mezinárodní scéně přiměl ke sblížení dávné soupeře – Velkou Británii a Rusko. Ruský ministr zahraničí A. Izvolský (od r. 1906) věřil, že spolupráce s Francií a Británií pomůže Rusku obnovit jeho prestiž a pozici po prohrané rusko-japonské válce. Nová orientace britské zahraniční politiky, již řídil od roku 1905 Edward Grey, zaznamenala obrat pozornosti od mimoevropských problémů k situaci na kontinentě, k podpoře Francie a principu rovnováhy. Podstatnou roli na obou stranách jistě sehrály i obavy z Německa. Konečná podoba smlouvy o urovnání vzájemných vztahů byla podepsána 31. srpna 1907.

Obr. 24
Alexandr Petrovič
Izvol'ský,
ministr zahraničí
Ruska 1906-10

Obr. 25
Edward Grey,
ministr zahraničí
Velké Británie

Materiál je součástí projektu „Světová výročí UNESCO jako prostředek k posílení gramotnosti středoškolské mládeže“ a je prostřednictvím „Programu na podporu činnosti nestátních neziskových organizací působících v oblasti předškolního, základního, středního a základního uměleckého vzdělávání v roce 2014“ spolufinancován MŠMT.

RUSKO-RAKOUSKÝ SPOR O BALKÁN

Na přelomu století bylo mezi Ruskem a Rakousko-Uherskem podepsáno několik dohod o zachování existujícího stavu na Balkáně (1897, 1903). Přesto opakovaně docházelo k růstu napětí, vyvolaného střetáváním zájmů těchto velmocí. K velmi vážné krizi došlo roku 1908. Rusové chtěli dosáhnout mezinárodního uznání svého práva průjezdu úžinami Dardanely a Bospor pro své válečné lodí. Nejprve získali souhlas Rakousko-Uherska za uznání případné anexy Bosny a Hercegoviny. Dříve než Rusové získali uznání od Britů a Francouzů, Rakušané na nic nečekali a ohlásili anexi tohoto území. Navíc ruský ministr zahraničí Izvolskij se o tom dočetl v tisku na cestě do Paříže. Byl jednoduše oklamán rakouskou stranou, aby Rakousko více posílilo svoje pozice na Balkáně.

Obr. 26
Dobová karikatura
francouzských novin
Le Petit Journal:
Bosenská krize
1908.

Materiál je součástí projektu „Světová výročí UNESCO jako prostředek k posílení gramotnosti středoškolské mládeže“ a je prostřednictvím „Programu na podporu činnosti nestátních neziskových organizací působících v oblasti předškolního, základního, středního a základního uměleckého vzdělávání v roce 2014“ spolufinancován MŠMT.

BALKÁNSKÉ VÁLKY - PŘEDZVĚŠT SVĚTOVÉHO KONFLIKTU

Balkánské státy se rozhodly zlikvidovat zbytky tureckého území na poloostrově. Na jaře 1912 se za tímto účelem vytvořil Balkánský blok tvořený Srbskem, Bulharskem, Řeckem a Černou Horou. Od října zahájil vojenské operace. Koalice rychle dosáhla úspěchů a Turkům zbylo podle mírové smlouvy z Londýna r. 1913 jen malé území kolem Istanbulu. Vyvstaly však rozpory mezi vítězi o území Makedonie. Údajně Bulharsko získalo příliš velké území. Znamenalo to přeskupení koalice. Koalice posílená o Rumunsko a Turecko bojovala proti Bulharsku. To po měsíci bojů kapitulovalo. Podpisem míru v Bukurešti přišlo nejen o zisky z 1. balkánské války, ale i část původního území. Na Balkáně celkově posílily státy orientované na Dohodu – Černá Hora, Srbsko a Řecko. Naopak nespokojenými byly poražené státy - Bulharsko a Turecko, které se přidaly k Trojspolku.

SITUATION DES BALKANS EN 1911, AVANT LES GUERRES BALKANAIQUES

Obr. 27 a, b
Situace na Balkáně
před (1911) a po
(1913) balkánských
válkách

Materiál je součástí projektu „Světová výročí UNESCO jako prostředek k posílení gramotnosti středoškolské mládeže“ a je prostřednictvím „Programu na podporu činnosti nestátních neziskových organizací působících v oblasti předškolního, základního, středního a základního uměleckého vzdělávání v roce 2014“ spolufinancován MŠMT.

Obr. 28
Známka
připomínající den
smrti Františka
Ferdinanda
s manželkou Žofíí

Obr. 29
V automobilu
od leva: řidič Lojka,
komoří Scheiberg,
guvernér Potiorek,
hr. Harrach, hr. Žofie
a František
Ferdinand

Obr. 30
Atentát na Františka
Ferdinanda
s manželkou Žofíí

Obr. 31
Atentátník
Gavrilo Princip

SARAJEVSKÝ ATENTÁT – VHODNÁ ZÁMINKA K VÁLCE

Zavražděním rakouského následníka trůnu Františka Ferdinanda d'Este v Sarajevu 28. června 1914 se pak stalo bezprostřední záminkou k rozpoutání evropského, později světového konfliktu.

Materiál je součástí projektu „Světová výročí UNESCO jako prostředek k posílení gramotnosti středoškolské mládeže“ a je prostřednictvím „Programu na podporu činnosti nestátních neziskových organizací působících v oblasti předškolního, základního, středního a základního uměleckého vzdělávání v roce 2014“ spolufinancován MŠMT.

DENÍK: DEN SVATÉHO VÍTA

Obr. 32
Atentát
V Kronen Zeitung

Neděle 28. 6. 1914. Konec června nemůže být v bosenské metropoli jiný než horký a nejinak je tomu dnes. Nejinak tomu možná bylo kdysi na Kosově poli ... Srbové si totiž dnes připomínají Vidovdan, výročí bitvy s Turky, národní porážky před 525 lety. Následník rakouského trůnu František Ferdinand d'Este a jeho choť Žofie ve stejný den slaví čtrnáct let svého manželství. Jaká náhoda. Manévry byly úspěšně ukončeny, zbývá už jen s několika zastávkami projet městem a rozloučit se. Celé město je na nohou. Z hotelu Bosna v lázních Ilidža vyráží v 10 hodin kolona na dlouho připravovanou slavnostní cestu městem, po které se chtějí manželé co nejdříve vrátit ke svým dětem do Čech.

Nastupují do černého otevřeného vozu Graf & Stift spolu s jeho majitelem hrabětem Františkem Arnoštem Harrachem, guvernérem Bosny a Hercegoviny generálem Oskarem Potiorkem a řidičem Leopoldem Lojkou z Telče. Z Ilidže je to na městskou radnici nějakých dvanáct kilometrů.

Po inspekci kasáren vyjela skupina pěti automobilů na oficiální návštěvu Sarajeva. Jeli jsme směrem k nábřeží zvaném Appelkai. Zařadil jsem rychlost asi 10 kilometrů, avšak na přání arcivévodý jsem ještě zpomalil. Jeho císařsko-královská výsost si chtěla důkladně prohlížet okolí. První zastávka byla u poštovního vojenského úřadu, kde byl následník trůnu se svou choťí pozdraven poštovním ředitelem a kde odeslal telegram na zámek Konopiště v Čechách, v němž sdělil svým dětem, že oba rodiče se vrátí již v úterý. Zároveň dovolil, aby se děti zúčastnily představení cirkusu na Konopišti. To na základě telegramu, již dřív arcivévodou přijatého.

Po několika minutách jsme pokračovali v jízdě. Kousek dále na nábřeží jsem zpozoroval dva podezřelé mladíky a v tom okamžiku vyňal jeden z nich jakýsi předmět z brašny, udeřil jím o stožár elektrického vedení a mrštil s ním ihned na náš automobil. Byl to první atentát bombou, která sklouzla z vozu na zem. Měl jsem tolik duchapřítomnosti, že jsem zrychlil jízdu, a již se ozvala silná detonace několik metrů za námi. Bomba zasáhla následné auto hraběte

Boos – Waldecka a zranila v něm jedoucí členy doprovodu, jmenovitě oberstleutenanta von Merizziho a von Waldecka. Dvorní dáma hraběnka Lanjusová vyvázla bez zranění. Střepinami bylo dále zasaženo asi šestnáct diváků. Automobil byl poškozen a vyřazen z další jízdy. Atentátník Čabrinovič skočil do řeky Miljacky, avšak byl stíhán a dopaden.

Cesta pokračovala po chvilce zdržení směrem k budově radnice, kde následníka očekával starosta Sarajeva s městskou radou. První promluvil arcivévoda František Ferdinand s neskryvaným rozhořčením: „Přijedeme do Sarajeva na návštěvu a jsme přivítáni bombami! To je ale skandál!“ Dále mluvil starosta Čurčić. Zdržení na radnici netrvalo ani půl hodiny.

Na schodech radnice přivítal císařskou rodinu starosta Sarajeva: „Vaše císařská výsosti. Naše srdce jsou naplněna štěstím...“ Víc už starosta říct nestačil. František Ferdinand se na něj vztekle obořil, ale po prosbě své ženy si projev poslechl do konce a podle protokolu na něj odpověděl.

Harrach: „Arcivévoda přečetl odpověď na řeč starostovu a pravil mně: Dnes ještě dostaneme pár kulek. Potom, když jsem hlásil zatčení Čabrinovičovo, prohodil: doufejme, že bude přísně potrestán, ale jen na několik roků, potom bude amnestie a obdrží ještě řád Františka Josefa. ... Po návštěvě na radnici mi arcivévoda dovolil sestoupit k mému vozu, odkud jsem přinesl pět střepin z bomby. Vzal jsem jednu a pravil: Děkuji, dám vám ji zasadit do medaile na památku za naše šťastné záchránění.“

Před nastoupením další jízdy jsem obdržel příkaz odchýlit se od plánované trasy a zamířit nejdříve k vojenské nemocnici, kde chtělo vysoké panstvo navštívit zraněného von Merizziho... a také jsem zaslechl, jak vévodkyně Žofie přemlouvala arcivévodu, aby přerušili další jízdu a oba nastoupili ihned cestu domů. Následník váhal, ale přesto nakonec rozhodl pokračovat v jízdě. Jeho manželka ho následovala.

Vozidla se dala opět do pohybu. Hrabě Harrach však již nevstoupil dovnitř vozu, kde před tím seděl na provizorním sedátku, ale zaujal postavení na stupátku levé strany automobilu, aby svým tělem chránil arcivévodu pře případným dalším útokem. Před obchodem Moritze Schillera jsem začal s vozem

couvat, abych se vrátil zpět z ulice Františka Josefa na nábřeží. V obchodu se zastavil pro sendvič i Gavriilo Princip zklamán zpackanou akcí i pozatýkáním svých kolegů, kteří ani nestačili požit jed. Princip vyšel z obchodu přesně v okamžiku, kdy do ulice zajel vůz hraběte Harracha stojícího na stupátku.

Sotvaže jsem odbočil do třídy Františka Josefa, zavolala Jeho Excellence hrabě Potiorek, který seděl vedle mě: Zastavit, jedete špatně, nejdříve do nemocnice, pak podle plánu dále! Náhle vyskočil ze špalíru, který tvořilo sarajevské obyvatelstvo na okrajích ulice, mladík, opřel se o pneumatiku na pravém stupátku vozu, který chvíli stál, a vypálil dvě rány. Vše bylo dílem okamžiku a ničemu jsem nemohl zabránit. První výstřel zasáhl arcivévodu do krku, druhý pronikl do těla vévodkyně. Po několika slovech týkajících se děti, upadla manželka následníka trůnu do bezvědomí, zatímco František Ferdinand si přidržoval u úst šátek a stíral jím vycházející krev. Za několik okamžiků se rovněž zhroutil.

Ve shluky a zmatku po atentátu zachoval rozvahu další pobočník arcivévodky baron Rummskirch. Vyskočil neprodleně z automobilu, který jel za naším vozem, obhlédl situaci a rozkázal nastoupit zpáteční cestu přes most k vládní budově, zvané konak. Auto se jen obtížně prodíralo vyrušeným zástupem. Před budovou jsem vystoupil, uchopil vévodkyni a vynesl ji do prvního poschodí. Všechno panstvo běželo mi v rozčilení vstříc, zatímco arcivévoda zůstal opuštěn ve voze. Upozornil jsem na tuto skutečnost, pánové se vrátili a vynesli následníka do budovy. Já jsem musel čekat s těžkým břemenem, až se našli sloužící, kteří odemkli dveře od bytu J. E. Potiorka. Vévodkyně byla uložena v ložnici. Mezitím se dostavila dvorní dáma hraběnka Lanjusová. Pomohl jsem ještě odstrojit vévodkyni. Arcivévoda byl uložen na pohovce v pracovně. Oba těžce ranění ještě žili. Přivolání lékařů však vzápětí konstatovali smrt. Bylo něco před 11. hodinou dopoledne. Poslední rozkaz jsem obdržel přesně v 11 hodin a odvezl na poštovní úřad tři telegramy: císaři Františku Josefovi I., německému císaři Vilémovi II. a dětem následníka trůnu na zámek Konopiště.

ZDROJ: JEZEK, M., TROJAN, P.: TAK NÁM ZABILI FERDINANDA, PRAHA 2014

Obr. 33
Automobil zabočuje
vpravo do ulice
Františka Josefa,
do atentátu zbývá
několik vteřin.

Obr. 34
Další vyobrazení
atentátu.

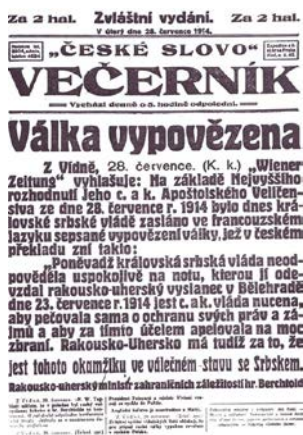
Materiál je součástí projektu „Světová výročí UNESCO jako prostředek k posílení gramotnosti středoškolské mládeže“ a je prostřednictvím „Programu na podporu činnosti nestátních neziskových organizací působících v oblasti předškolního, základního, středního a základního uměleckého vzdělávání v roce 2014“ spolufinancován MŠMT.

Obr. 35
Titulní strana
Lidových novin
přinášející zprávu
o atentátu

Obr. 36
Mým národům

Obr. 37
Válka Srbsku
Vypovězena!

RAKOUSKÉ ULTIMÁTUM A MOBILIZACE

Ještě čtyři týdny po atentátu probíhala složitá diplomatická jednání, zainteresované strany zvažovaly pro a proti. Rakousko-Uhersko vystupňovalo nátlak na Srbsko, kterému chtělo znemožnit, aby se stalo centrem Slovanů na Balkáně. V tomto ohledu měli Habsburkové plnou podporu císařského Německa, a dokonce byli pobízeni k ostřejšímu postupu. Konečné rozhodnutí padlo 23. července 1914, kdy Rakousko-Uhersko zaslalo srbské vládě ultimátum, vinící ji z podpory atentátníků. Vše bylo koncipováno tak, aby ho srbská vláda nemohla přijmout, pokud si chtěla zachovat suverenitu. Po 48 hodinách lhůty srbský ministerský předseda oznámil, že Srbsko nemůže přijmout všechny požadavky ultimáta, i když se vláda snažila své stanovisko sdělit co nejsmířlivěji. Rakousko-uherský velvyslanec ihned požádal o svůj pas a už 25. července přerušilo Rakousko-Uhersko diplomatické styky se Srbskem. Ještě tentýž den večer podepsal císař František Josef I. rozkaz k částečné mobilizaci osmi armádních sborů. Protože byla ale sobota, mobilizace fakticky začala až v pondělí 27. července. O den později vypověděli Rakušané Srbům válku. Veřejnost se o tom dozvěděla nad ránem 26. července jednak z tisku, a potom také z vyhlášek vylepovaných na všech veřejných místech. Kolem plakátů s výrazným nadpisem „Vyhláška o částečném vyzvání a svolání c. k. domobrany“ se tvořily hloučky kolemjdoucích, kteří vzrušeně debatovali o nenadálém zvratu událostí. Vše potom dovršila druhá císařova vyhláška o všeobecné mobilizaci, publikovaná 31. července.

Materiál je součástí projektu „Světová výročí UNESCO jako prostředek k posílení gramotnosti středoškolské mládeže“ a je prostřednictvím „Programu na podporu činnosti nestátních neziskových organizací působících v oblasti předškolního, základního, středního a základního uměleckého vzdělávání v roce 2014“ spolufinancován MŠMT.

RUSKO MOBILIZUJE, NĚMECKO VYHLAŠUJE VÁLKU – 1. SVĚTOVÁ VÁLKA ZAČÍNÁ

Carské Rusko nakonec nenechalo Srbsko osamocené. Car Mikuláš II. po rozvaze vyhlásil 31. července všeobecnou mobilizaci. Německu to posloužilo jako záminka pro vypovězení války Rusku (1. srpna).

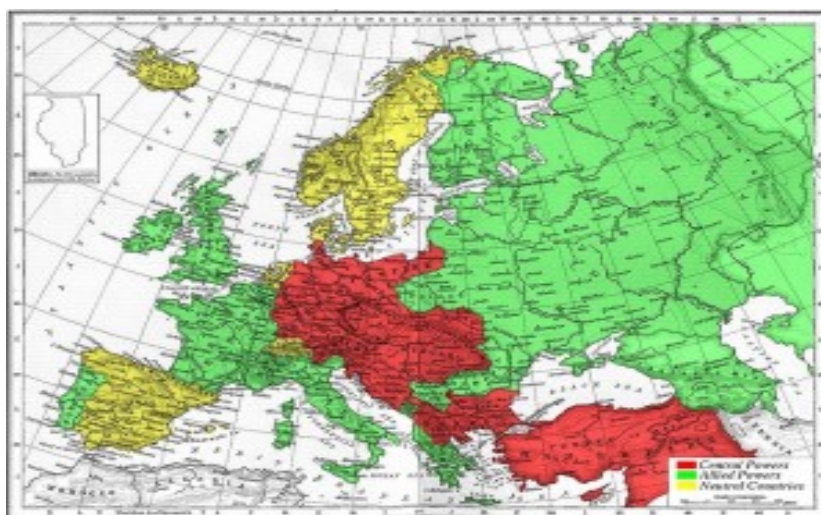
Lavina se dala do pohybu. Válku již nebylo možné zastavit. Světová válka s sebou přinesla dosud nevídanou zkázu.

Otevřely se tři nejdůležitější bojové fronty (východní, západní, srbská), které se postupně rozrůstaly o menší méně významná bojiště, spíše třístíci celkové síly mocností.

Obr. 38
Karikatura Evropy

Obr. 39
Mapa rozdělené
Evropy do dvou
táborů: Červeně -
Trojspolek, zeleně -
Dohoda, žlutě -
neutrální státy

Materiál je součástí projektu „Světová výročí UNESCO jako prostředek k posílení gramotnosti středoškolské mládeže“ a je prostřednictvím „Programu na podporu činnosti nestátních neziskových organizací působících v oblasti předškolního, základního, středního a základního uměleckého vzdělávání v roce 2014“ spolufinancován MŠMT.

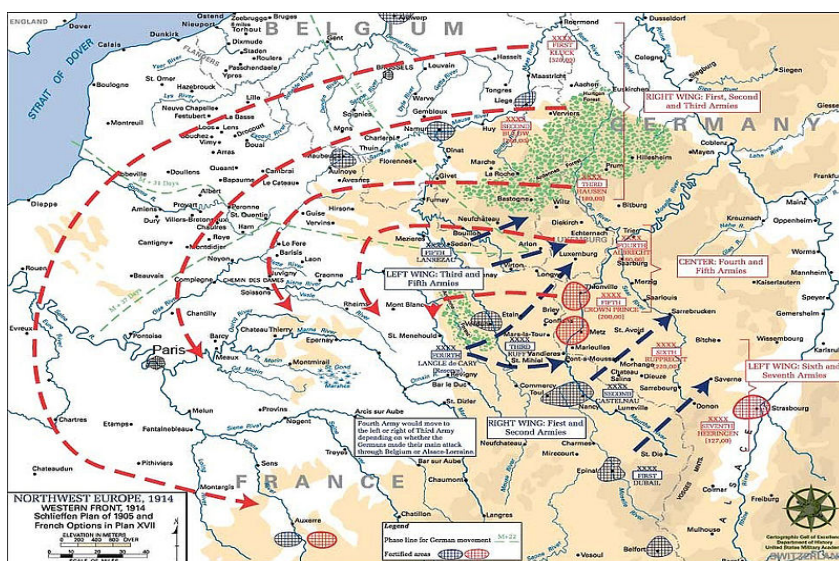
1914 - ZÁPADNÍ FRONTA

Obr. 40
Maršál Alfréd
Schlieffen († 1913)

Podle plánů německého generálního štábu a tzv. Schlieffenova plánu se soustředil útok Němců západním směrem na Francii, kterou chtěli bleskovou válkou (Blitzkrieg) přinutit ke kapitulaci a pak se vypořádat s Ruskem. Generál Helmuth von Moltke, velitel německých ozbrojených sil čítajících více než tři miliony mužů, však provedl před začátkem války změny ve Schlieffenově plánu. Upravená verze kladla důraz na obranu Alsaska a Lotrinska, což znamenalo oslabení pravého křídla, které hrálo v plánu hlavní roli (mělo být 8x silnější než to levé). Po vypuknutí války se ukázalo, že Moltke je bázlivý a dělá velké chyby, které odsoudily plán k nezdaru. Ale samotný Schlieffenův plán byl od počátku odsouzen k nezdaru. Prvním problémem byla lidská vytrvalost – vojáci 1. německé armády museli denně urazit 30-40 km. Jednotky v měsíci září byly prostě vyčerpány. Druhým problémem byla logistika a zásobovací trasy, které se neustále natahovaly. Třetím úskalím bylo problematické spojení velení s frontovou linií.

Obr. 41
Mapa zobrazující
Schlieffenův plán

Postup Němců: nejprve bylo obsazeno Lucembursko (2. srpna) a následující den vyhlášena válka Francii. Den nato vstoupila německá armáda do Belgie. Ve stejný den vyhlásila Velká Británie Německu válku pro porušení smlouvy o neutralitě Belgie z r. 1839.

Materiál je součástí projektu „Světová výročí UNESCO jako prostředek k posílení gramotnosti středoškolské mládeže“ a je prostřednictvím „Programu na podporu činnosti nestátních neziskových organizací působících v oblasti předškolního, základního, středního a základního uměleckého vzdělávání v roce 2014“ spolufinancován MŠMT.

Obr. 42
Generál Joseph
Joffre (1852 – 1931)

Obr. 43
Generál Joseph
Galliéni
(1849 – 1916)

Britové poslali na pomoc expediční sbor o síle 150 000 mužů pod vedením kavaleristy Sira Johna Frenche. Němci vstoupili do Belgie zcela záměrně, aby se vyhnuli francouzským pohraničním pevnostem a usnadnili si cestu na Paříž. V Belgii si Němci počínali velmi brutálně, nešetřili civilní obyvatelstvo ani historické budovy – symbolem německého barbarství bylo zničení knihovny v Louvani ostřelováním z děl. Velení nad malou belgickou armádou převzal samotný král Albert I. Koncem září se podařilo zastavit postup Němců na severu země na řece Yser. K tomu přispělo zatopení rozsáhlých území, která nebyla schopna německá armáda překonat. Belgičané tak udrželi malý cíp země až do konce války.

Francouzi pod vedením gen. Josefa Joffre měli předem připravený soubor plánů: „Plán XVII. Byl to úder východním směrem do Alsaska a Lotrinska (které byly okupovány Německem ve válce roku 1870). Tento postup byl přesně to, co Němci chtěli, protože tím Francouzi oslabili své levé křídlo na severu, v místech, kde se Němci rozhodli udeřit.

Realizace Plánu XVII znamenala počátek katastrofy pro Francouze. Mezi 10. a 28. srpna odrazili Němci francouzské útoky v Alsasku, zatímco na západu zahájili klíčovou fázi tažení. Celkem se německého vpádu účastnilo pět armád, nejdůležitější z nich však byla první, pod velením gen. von Klucka o síle 320 000 mužů. Musela překonat vzdálenost 350 km od Cách až po Marnu. Po dobytí Bruselu (20. srpna) se obrátili na jih a v několika bitvách u Monsu, Le Cateau a Charleroi přinutily francouzské oddíly k ústupu. Němci se rozhodli k přímému útoku na Paříž, aby si udrželi kontakt s ustupujícími dohodovými vojsky.

Začátkem září vytvořili dohodoví spojenci novou obrannou linii na jižním (levém) břehu řeky Marny: sahala od města Meaux nad Paříží až k 260 km vzdálenému Verdunu na řece Máse.

Spojenci záhy přešli do protiútoků (1. bitva na řece Marně). Rozhodující boje se odehrály od 5. - 10. září. Důležitou roli hrál v plánu britský expediční sbor, který dostal za úkol proniknout mezi 2. německé armády. Francouzi naplnili veškeré síly k obraně Paříže a zázračně zastavili německý postup. K tomu výrazně

Obr. 44
Legendární
„marnské taxíky“
na poštovní známce
z roku 1914

Obr. 45
Legendární
„marnské taxíky“

Obr. 46
Helmuth von Moltke
mladší (1848 – 1916)

přispěl gen. Gallieni, guvernér Paříže, který energicky zmobilizoval pařížskou posádku (cca 6000 mužů) a pařížskými taxíky ji nechal dopravit na frontu do místa, kde byli Francouzi zle tísněni. Tak dokázali udržet linii a naopak způsobit velké problémy Němcům. Von Moltke v hlavním stanu v Luxemburgu měl nervy napnuté k prasknutí. Neměl přesné informace o vývoji na frontě. Po zjištění špatné situace, ztráty naděje na vítězství a únavy vojáků byl vydán rozkaz k ústupu. Bitva na Marň skončila. Von Moltke ztratil post velitele armády za kruté chyby. Můžeme tak příznačně říci, že „snaha Francouzů nebyla marná“. Němci byli z taktického důvodu donuceni ustoupit a přeskupit své jednotky. Schlieffenův plán bleskové války byl pohřben.

Císař Vilém II. nahradil Moltkeho novým generálem Erichem von Falkenhaynem. Další fáze bojů na západní frontě byly ve snaze získat iniciativu na svoji stranu a provést obchvat nepřátelské armády. Výsledkem bylo, že se obě strany přesouvaly na sever k moři zhruba stejnou rychlostí – což se nazývá jako „běh k moři“. Vše skončilo patovou situací, neboť žádná ze stran nedokázala provést obklíčující manévr. S příchodem špatného počasí a zimy válečné operace ustaly. Vojáci na obou stranách se začali zakopávat. Od kanálu La Manche až po švýcarské hranice tak vznikl systém zákopů. Válka se přesouvá do dalšího dějství a žádná ze stran neví, jak dlouho vše potrvá. Ztráty na obou stranách byly vysoké: Němci 120 000, Francouzi 65 000, Britové 55 000 mužů.

Materiál je součástí projektu „Světová výročí UNESCO jako prostředek k posílení gramotnosti středoškolské mládeže“ a je prostřednictvím „Programu na podporu činnosti nestátních neziskových organizací působících v oblasti předškolního, základního, středního a základního uměleckého vzdělávání v roce 2014“ spolufinancován MŠMT.

Za zmínku stojí každopádně událost z prosince 1914, která byla v průběhu války ojedinělá a už se nikdy neopakovala: Obě zneprátelené strany, jak Britové, tak Němci, se schoulení v zákopech připravovali na své první vánoce na frontě. 24. prosince pozdě večer se v německých zákopech objevily nasvícené vánoční stromky. Muži na obou stranách fronty začali zpívat vánoční koledy a s překvapením zjišťovali, že jejich nepřátelé, zakopaní kousek od nich, se k nim přidávají se zpěvem známých písní. Když přišlo ráno, nikdo nestřílel a svítání bylo prostoupeno tajuplným klidem. Ze zákopů začali na obou stranách vylézat vojáci s bílými vlajkami a razili si cestu územím nikoho ke druhé straně. Podél celé linie fronty se spolu bratřili muži, kteří se ještě před nedávnem intenzivně snažili zabít jeden druhého. Němci a Britové si potřásali rukama, vyměňovali si dárky, zpívali písně, hráli fotbal, fotografovali se a pohřbívali mrtvé.

Jeden z britských vojáků na tuto zkušenost vzpomíná takto: „Jeden z německých poddůstojníků s válečným křížem...začal se svými kamarády notovat jakousi pochodovou píseň. Když skončili, nasadil jsem „Chlapci krásného Skotska, kde roste vřes a zvonky“, a tak to pokračovalo zpěvem všeho možného, od „Dobrého krále Václava“ až po běžné britské vojenské písně. Skončili jsme zpěvem písně „Proč se máme rozejít“, a tu jsme zpívali úplně všichni, Angličané, Skotové, Irové, Prusové, chlapci z Württemberska a další. Bylo to naprosto šokující, a kdybych to viděl někde v kině, byl bych přísahal, že se jedná o podvrh!“ (Wiest, A.: *Obrazové dějiny První světové války*, Praha, s.43).

Obr. 46 a
Lednový výtisk *The Daily Mirror*, kde se provalilo, jak britští a němečtí vojáci spolu slavili Štědrý den.

Materiál je součástí projektu „Světová výročí UNESCO jako prostředek k posílení gramotnosti středoškolské mládeže“ a je prostřednictvím „Programu na podporu činnosti nestátních neziskových organizací působících v oblasti předškolního, základního, středního a základního uměleckého vzdělávání v roce 2014“ spolufinancován MŠMT.

Na některých úsecích fronty k takovému spontánnímu příměří nedošlo, ale někde trvalo až tři dny. Skončilo teprve v okamžiku, kdy zařazení důstojníci nařídili svým mužům obnovit nepřátelství. Střelba potom byla často zahájena až po varování a patřičné omluvě nepříteli. Vánoční příměří dlouho nevydrželo a již se nikdy neopakovalo, protože válečná zuřivost v dalších letech vzrostla. Po tento jediný krátký okamžik se však obyčejným mužům v zákopech podařilo překlenout zvětšující se propast nenávisti a vzájemně uznat obyčejnou lidskou přirozenost.

*Obr. 46 b
V době vánočního
příměří se odehrálo
legendární
fotbalové utkání.
Spíše si vojáci jen
tak „začutali“.*

*Obr. 46 c
Veselá oslava
vánoc na frontě.*

Materiál je součástí projektu „Světová výročí UNESCO jako prostředek k posílení gramotnosti středoškolské mládeže“ a je prostřednictvím „Programu na podporu činnosti nestátních neziskových organizací působících v oblasti předškolního, základního, středního a základního uměleckého vzdělávání v roce 2014“ spolufinancován MŠMT.

1914 - VÝCHODNÍ FRONTA

Obr. 47
ruský
gen. Samsonov

Obr. 48
ruský
gen. Rennenkampf

Obr. 49
Paul von
Hindenburg a
národní památník
bitvy
u Tannenbergu
na památníkové
fotografii.

Po překvapivě rychlé mobilizaci a přechodu hranic dobyly ruské armády na jižním úseku východní fronty část Haliče od Rakousko-Uherska. Na severním úseku vstoupily dvě ruské armády do Východního Pruska, Německý gen. Prittwitz pouze ustupoval, a proto byl nahrazen dvěma velice schopnými generály: Hindenburgem a Ludendorffem. Ti zvolili správnou taktiku – nedovolili nepřátelským armádám se spojit a porazili je odděleně. A tak slavili nejprve triumf v bitvě u Tannebergu, kde jeden německý sbor upoutal Samsonova a vlákal jeho armádu do bitvy, zatímco další dva sbory udeřily na ruské síly na křídlech a 29. srpna je obklíčily. Pro Rusy byl Tannenberk obrovskou katastrofou. Ruská armáda ztratila 125 000 mužů, kdežto ztráty Němců jen 15 000 mužů. Samsonov neunesl tíhu porážky a spáchal sebevraždu. Ruské velení tak mohlo aspoň na někoho svalit vinu.

7. září Němci posíleni úspěchem zaútočili na ruskou 1. armádu vedenou gen. Rennenkampem. Rozehráli bitvu u Mazurských jezer. Hrozilo, že budou Rusové zatlačeni k moři a obklíčeni. Rennenkampf obětoval dvě divize, které hrdinně bojovaly a získaly drahocenných 48 hodin pro ústup 1. armády. Rusové vyklidili Východní Prusko s obrovskými ztrátami 120 000 vojáků oproti 10 000 Němců. Hindenburg a Ludendorff se stali v Německu národními hrdiny. Ač Rusové utrpěli velké porážky, jejich ztráty nebyly marné, neboť dokázali vázat německé síly, které by mohly na západní frontě pomoci Němcům k vítězství. Paradoxně tak největších úspěchů docílili Němci na východní frontě, ač vedli podle Schlieffenova plánu obrannou válku.

Na jižním úseku se situace vyvíjela pro Rakousko-Uhersko úplně opačně a spěla ke katastrofě. Rusové obsadili část Haliče a rakouské ztráty se vyšplhaly k 250 000 mužů a dalších 100 000 mužů padlo do zajetí. Situaci zachránil příchod 9. německé armády v čele s Hindenburgem a Ludendorffem. Fronta se ustálila na linii Klajpeda – Tannenberk – Czestochowa. Ztráty Rusů dosáhly ohromujícího čísla 1,5 milionu!

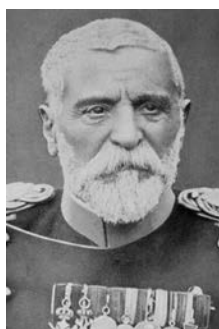
1914 - SRBSKÁ FRONTA

Obr. 50
guvernér Oskar
Potiorek

Obr. 51
Conrad von
Hötzendorf

Obr. 52
Srbský generál
Radomir Putnik

V čele rakousko-uherské armády o síle 800 000 mužů stál velmi sebevědomý hrabě Conrad von Hötzendorf. Rakouská armáda však nedosahovala takových kvalit jako německá. Byla totiž tvořena vojáky mnoha národností, jejichž loajalita a nadšení pro válku velmi pokulhávaly a čekali na možnost sběhnutí. K tomu se přidalo špatné hospodářské zázemí a špatná dopravní infrastruktura. Hrabě Hötzendorf počítal s rychlým a zdrcujícím vítězstvím. Rakušané poslali proti Srbům tři armády, což představovalo téměř polovinu jejich celkové síly. Velícím generálem se stal guvernér Bosny a Hercegoviny Potiorek. Další břídil na velícím postu rakouské armády. Srbská armáda byla silnějším nepřítelem, než si Rakušané připouštěli 450 000 mužů vedených schopným velitelem Radomirem Putnikem. Zpočátku se dařilo lépe Rakušanům, přinutili srbské sbory k ústupu, pak ale přišel jejich protiútok, který zahnal Rakušany zpět za hranic. Druhý pokus o útok se také nezdařil, až na třetí pokus se jim podařilo dobýt v prosinci Bělehrad. Srbové vedeni Putnikem, navíc znalí domácího terénu, připravili Rakušanům, kteří byli špatně zásobováni a měli jen letní uniformy, nečekanou léčku a zaútočili na ně. Rakušané začali ustupovat a Srbové osvobodili Bělehrad a hnali nepřítele za hranice. Rakousko-Uhersko tak utrpělo obrovskou porážku. Byl to pro Němce první varovný signál o skutečné síle jejich spojence. Do budoucna budou muset vždy posílat svoje oddíly, aby odvracely rakouské pohromy. Německý vyslanec ve Vídni údajně prohlásil tato slova: „Bože, chraň mou ubohou vlast, aby šla ještě někdy do války s takovým spojencem, jako je Rakousko.“

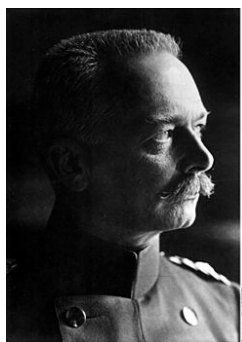
ROK 1915 – POČÁTEK ZÁKOPOVÉ VÁLKY

1915 - ZÁPADNÍ FRONTA

Německo bylo nuceno bojovat na dvou frontách, což bylo velice náročné na výdrž. Taktika na rok 1915 byla na straně Německa zvolena zcela opačně oproti roku 1914. Útočit měly jednotky na východ a na západní frontě být v defenzívě. Naopak Francie se rozhodla vést zdrcující útok s cílem vyhnat německé armády z Francie. A protože Francie nesla největší tíhu války, měla také největší slovo v táboře Dohody. Spojenci se proto soustředili na západní frontu. Blesková válka skončila a od průlivu La Manche po švýcarské hranice se táhly zákopové linie. Přípravy Francouzů k útoku se zpozdily, a tak Britové se odhodlali zaútočit v březnu sami u Neuve Chapelle. Shromáždili 340 děl na úseku pouhých 2 kilometry. Na každý metr německých zákopů dopadlo zhruba 130 kg dělostřeleckých granátů. Britové vedeni generály Haigem a Rawlinsonem měli na úseku převahu 4:1. Postup se jim dařil nejvíce ve středové linii, kdežto na křídlech probíhal velmi tuhý boj – málo narušené ostnaté dráty. Britský útok se postupně vyčerpával, jejich dělostřelectvu docházely zásoby munice.

Z bojů vzešlo poučení pro obě strany: průlom je nemožný a ofenzívy by se měly přidržovat spíše taktiky „zakousni se a drž“. Ovšem ani jedna ze stran se neponaučila.

Němci se zase rozhodli zaútočit v oblasti města Ypres (tzv. 2. bitva u Yprů). Německý vrchní velitel Erich von Falkenhayn souhlasil s použitím nové útočné zbraně – otravný plyn. 20. dubna zahájili dvoudenní dělostřeleckou přípravu, během níž bylo zničeno krásné město Ypres. 22. dubna palba zesílila. Britové si všimli žlutozeleného stoupajícího mraku. První byly zasaženy francouzské koloniální jednotky Alžírčanů, kteří prchli z bojiště a nechali šesti kilometrovou mezeru. Němci však neměli dostatek posil, aby toho využili. Pak byly plynem zasaženy kanadské jednotky, které se velmi statečně bránily. Jako ochranu použili močí nasáklé ponožky. Kanadané i za cenu vysokých ztrát vydrželi. Celkové ztráty na německé straně byly 40 000 mužů a na straně Spojenců 69 000.

Obr. 53
gen. Erich von
Falkenhayn
(1861 – 1922)

Obr. 54
gen. Douglas Haig

Materiál je součástí projektu „Světová výročí UNESCO jako prostředek k posílení gramotnosti středoškolské mládeže“ a je prostřednictvím „Programu na podporu činnosti nestátních neziskových organizací působících v oblasti předškolního, základního, středního a základního uměleckého vzdělávání v roce 2014“ spolufinancován MŠMT.

V květnu připravoval francouzský generální štáb útok v oblasti Artois. Velení jednotek bylo svěřeno gen. Henri Pétainovi. Útok byl zahájen po mohutné pětidenní dělostřelecké přípravě. Francouzi rychle postupovali ve středových liniích a vytvořili průlom 5 km, ale poté narazili na neporušenou německou obranu a čerstvé posily. Německá kulometná hnízda a dělostřelecká palba přinutily Francouze k ústupu. Bitva se tak změnila ve vyčerpávající střetnutí trvající přes 1 měsíc. Celkové ztráty Francie činily 100 000 mužů a na německé straně 75 000 mužů. Unavení vojáci nebyli schopni průniku německými liniemi. Opět se ukázala tvrdá skutečnost, že příliš velký postup není možný.

Na podzim francouzský generál Joseph Joffre plánoval ještě ofenzívu v Champagni. Útoků nepřálo počasí, bojiště se proměnilo v blátivý močál. Francouzi sice dobyli první německé linie, ale ztratili se v bludišti druhých obranných linií Němců.

Ztráty byly opět vysoké: Francouzi 145 000 m., Němci 75 000 m. Ve stejný čas Francouzi s Brity zaútočili opět v Artois, kde britské oddíly hlásily průlom u Loosu, ale marně čekaly na posily, ty se přesouvaly dlouhý týden. Ztráty opět vysoké: Francouzi 190 000, Britové 60 000, Němci 213 000 mužů.

Rozhodující průlom se nepodařilo uskutečnit ani jedné straně a válka tak bude pokračovat dalším rokem.

Obr. 55
Britští vojáci
zasažení plynem

Obr. 56
Primitivní ochrana
před plynovým
útokem.

1915 - SRBSKÁ FRONTA

Vstupem Bulharska do války na straně Ústředních mocností se situace pro Srbsko stala neudržitelnou. Boj na dvou frontách byl nemyslitelný. Srbské oddíly ustupovaly před Rakušany posílenými německou armádou pod vedením zkušeného gen. Mackensena. Srbové ztráceli jednu pozici za druhou, navíc z východu se k Rakušanům a Němcům přidali Bulhaři. Válka pro Srby byla ztracena. Zbytky srbské armády v čele s králem Petarem směřovaly přes hory do sousední Albánie, kde se nalodily na spojenecké lodě. Srbská fronta v roce 1915 skončila, ale na další vývoj války to nemělo žádný vliv.

1915 - ITALSKÁ FRONTA

Spojenci přesvědčili italské politiky ke vstupu do války na straně Dohody za poválečný příslib území na úkor Rakousko-Uherska. Dohoda získala na svoji stranu armádu s více než milionem vycvičených vojáků, podporovanou značnými námořními silami. Italové se nadšeně vrhli do bojů, ale hornatý terén spíše nahrával rakouským obráncům. Válka se nutně omezila na malé výpady a dělostřelecké ostřelování. Po celý rok se frontová linie přidržovala hranic. Jen obě strany počítaly vysoké ztráty a těžká zranění od šrapnelů dělostřeleckých granátů nebo ostrých úlomků vápencových skal.

Obr. 57
Winston
Churchill
jako první lord
admirality

Obr. 58
Turci ostřelují pláž
18 liberním dělem

Obr. 59
Zásoby
na pláži

1915 - DARDANELSKÁ FRONTA

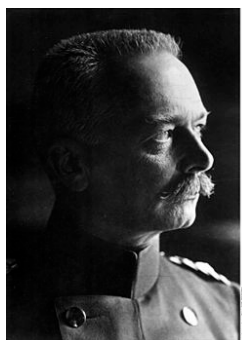
Britská admirality v čele s Winstonem Churchillem chtěla zasáhnout Trojspolek do nejslabšího místa. Připravila vyloďení jednotek v oblasti Dardanel, aby se pokusily probít k Istanbulu a přiměly Osmanskou říši uzavřít mír. Britové podcenili terén a sílu Turků. Ti přibíli britské oddíly složené z Australanů a Novozélandanů na plážích a ztráty byly den ode dne hrozivější. Britové nakonec zaveleli stáhnout vojska a ministr admirality Churchill byl přinucen odejít ze svého postu.

Materiál je součástí projektu „Světová výročí UNESCO jako prostředek k posílení gramotnosti středoškolské mládeže“ a je prostřednictvím „Programu na podporu činnosti nestátních neziskových organizací působících v oblasti předškolního, základního, středního a základního uměleckého vzdělávání v roce 2014“ spolufinancován MŠMT.

ROK 1916

V roce 1916 byly v obrovské opotřebovací bitvě o francouzskou pevnost Verdun a v následné bitvě na řece Sommě zabity stovky tisíc vojáků, když se generálové pošetile snažili nalézt taktiku, jež by jim dovolila dosáhnout a využít průlomu. Nečekaně jediný velký průlom se podařilo provést nečekaně Rusům na východní frontě.

Obr. 60
gen. Erich von
Falkenhayn
(1861 – 1922)

Obr. 61
gen. Philippe Henry
Pétain
(1856 – 1951)

Obr. 62a
Pevnost
Douaumont
po ostřelování
r. 1916

1916 - ZÁPADNÍ FRONTA

VERDUN 21. ÚNORA – 18. PROSINCE 1916

SÍLY: NĚMCI – 1 000 000, FRANCOUZI 800 000

MÍSTO: 195 KM VÝCHODNĚ OD PAŘÍŽE

ZTRÁTY: NĚMCI 434 000, FRANCOUZI 550 000

Generál Erich von Falkenhayn, nástupce Moltkeho ve funkci náčelníka generálního štábu, naplánoval útok na francouzské opevněné město Verdun s cílem, který později popsal slovy „nechat francouzskou armádu vykrváčet“. Von Falkenhayn měl v úmyslu učinit z Verdunu území, na němž bude francouzská pěchota zmasakrována dělostřelectvem. Po velké děl ostřelecké přípravě, při které byl během 21 hodin vystřelen milion dělostřeleckých granátů, Němci rychle pronikli dvěma liniemi zákopů a obsadili pevnost Douaumont, jedno z mnoha opevnění chránících Verdun. Joffre svěřil velení Pétainovi a nařídil mu držet Verdun za každou cenu.

Materiál je součástí projektu „Světová výročí UNESCO jako prostředek k posílení gramotnosti středoškolské mládeže“ a je prostřednictvím „Programu na podporu činnosti nestátních neziskových organizací působících v oblasti předškolního, základního, středního a základního uměleckého vzdělávání v roce 2014“ spolufinancován MŠMT.

Posily a zásoby musely být do Verdunu přesouvány po jediné silnici (brzy nazvané Voie sacrée, Svatá cesta) pod německou dělostřeleckou palbou. Nad bitevním polem bojovaly perutě stíhacích letounů o kontrolu nad vzdušným prostorem – ta byla rozhodující, neboť posádky letadel plnily úlohu dělostřeleckých pozorovatelů. Na zemi kladla až do své kapitulace 7. června hrdinný odpor posádka pevnosti Vaux. V červenci se Němci stáhli do defenzivy. Francouzi v říjnu znovu obsadili Douaumont a v prosinci se fronta nacházela víceméně tam kde na začátku. Tehdy již byl Falkenhayn odvolán z funkce.

Obr. 62b
Město a pevnost
Verdun

Materiál je součástí projektu „Světová výročí UNESCO jako prostředek k posílení gramotnosti středoškolské mládeže“ a je prostřednictvím „Programu na podporu činnosti nestátních neziskových organizací působících v oblasti předškolního, základního, středního a základního uměleckého vzdělávání v roce 2014“ spolufinancován MŠMT.

1916 - SOMMA – VÝCHODNÍ FRANCIE

DATE: 16. ČERVENCE – 18. LISTOPADU 1916

SÍLY: DOHODA 750 000

ZTRÁTY: BRITOVÉ 420 000, FRANCOUZI 200 000, NĚMCI 500 000

Od února se bojovalo tvrdě u Verdunu, Francouzi byli kousek od porážky, a proto gen. Joffre naléhal na Brity, aby se pustili do ofenzívy na řece Sommě a odlehčili tak Verdunu. Francouzská účast byla radikálně snížena. Generál Douglas Haig, od prosince 1915 velitel britských sil ve Francii, naplánoval zničení německých obranných postavení dělostřeleckou přípravou. Haig velel 750 000 mužům ve 27 divizích. Pěchota měla poté pokračovat za postupující dělostřeleckou přehradou a bezmála bez odporu obsadit nepřátelské linie. Taktické instrukce pro bitvu stanovily, že „útočící jednotky musejí postupovat v jedné řadě za druhou“. Dělostřelecká příprava začala 24. června a trvala 8 dní. Britové vystřelili na třicetkilometrový úsek fronty přes milion granátů, zatímco pod německými opěrnými body bylo přivedeno k výbuchu množství min. Dobře vybudované německé zákopy na vyvýšeném terénu nic z toho vážně nepostihlo. Několikadenní ostřelování na ostnatý drát a betonové obranné postavení nemělo žádný účinek. Když se ráno 1. července desítky tisíc těžce naložených britských vojáků začaly ploužit přes území nikoho, zvedla se před nimi palebná přehrada a Němci se vynořili z bunkerů, aby začali obsluhovat své kulometry. Ostnatý drát před německými zákopy nebyl zničen. Pěchota z velké části tvořená dobrovolníky Nové armády, byla pokosena v širokých pásech. Během jediného dne britská armáda ztratila 57 470 mužů, z nichž asi 21 392 bylo zabito nebo pohřešováno. To byl z hlediska ztrát nejhorší den v dějinách britské armády. Jeden z členů Haigova štábu ocenil udatnost mužů poznámkou, že útok „neuspěl jen proto, že mrtví nemohou postupovat“. Ale Haig nařídil toto šílenství zopakovat. Další dny probíhaly stejně. Na jižním křídle ofenzívy si Francouzi vedli lépe. V následujících dnech a měsících byly zaznamenány úspěchy. Bitva nepochybně dosáhla svého hlavního cíle v podobě stažení německého dělostřelectva a pěchoty od Verdunu.

Materiál je součástí projektu „Světová výročí UNESCO jako prostředek k posílení gramotnosti středoškolské mládeže“ a je prostřednictvím „Programu na podporu činnosti nestátních neziskových organizací působících v oblasti předškolního, základního, středního a základního uměleckého vzdělávání v roce 2014“ spolufinancován MŠMT.

Pro britskou armádu to byla účinná, i když krvavá lekce ve vedení války. Bitva si vybrala rovněž velkou daň od německé armády, jejíž útoky potkal stejný osud jako útoky Dohody. Somma ovšem nebyla zamýšlena jako součást opotřebovací války; předpokládalo se, že se jí dosáhne rozhodující vojenské výhody. Nicméně poslední akcí kampaně na Sommě bylo 13. listopadu dobytí Beaumont Hamel, což byl jeden z Haigových cílů pro první den ofenzívy.

Voják George Coppard, který byl v bitvě na Sommě kulometčíkem, popsal neprostupnou německou obranu z ostatných drátů ve své knize *With a Machine Gun to Cambrai* takto: „Soustředěná palba z tolika kulometů, aby to pokrylo každý centimetr drátů, vykonala své strašné dílo. Němci museli dráty zpevňovat celé měsíce. Byly tak husté, že skrze ně skoro nebylo vidět. Při pohledu z dalekohledu vypadal drátěný plot jako černá masa. Němcům se víra v nahromaděný drát vyplatila.

Jak si naši strategové představovali, že by se vojáci, kdyby přežili všechna nespočetná rizika – a že jich při přechodu „zemí nikoho“ bylo hodně -, mohli se přes ten německý drát dostat? Studovali snad jeho černou hustotu svými dalekohledy? Kdo jim řekl, že dělostřelecká palba dokáže ten drát rozbít na kousky, aby muži mohli projít? Každý Tomík by jim mohl povědět, že šrapnely drát nadzvednou a zase shodí na zem, a to často jako ještě větší spleteninu, než bylo předtím.“

Obr. 63
V průběhu bitvy
na Sommě byly
použity Brity
poprvé tanky

Materiál je součástí projektu „Světová výročí UNESCO jako prostředek k posílení gramotnosti středoškolské mládeže“ a je prostřednictvím „Programu na podporu činnosti nestátních neziskových organizací působících v oblasti předškolního, základního, středního a základního uměleckého vzdělávání v roce 2014“ spolufinancován MŠMT.

1916 - VÝCHODNÍ FRONTA – BRUSILOVOVA OFENZÍVA

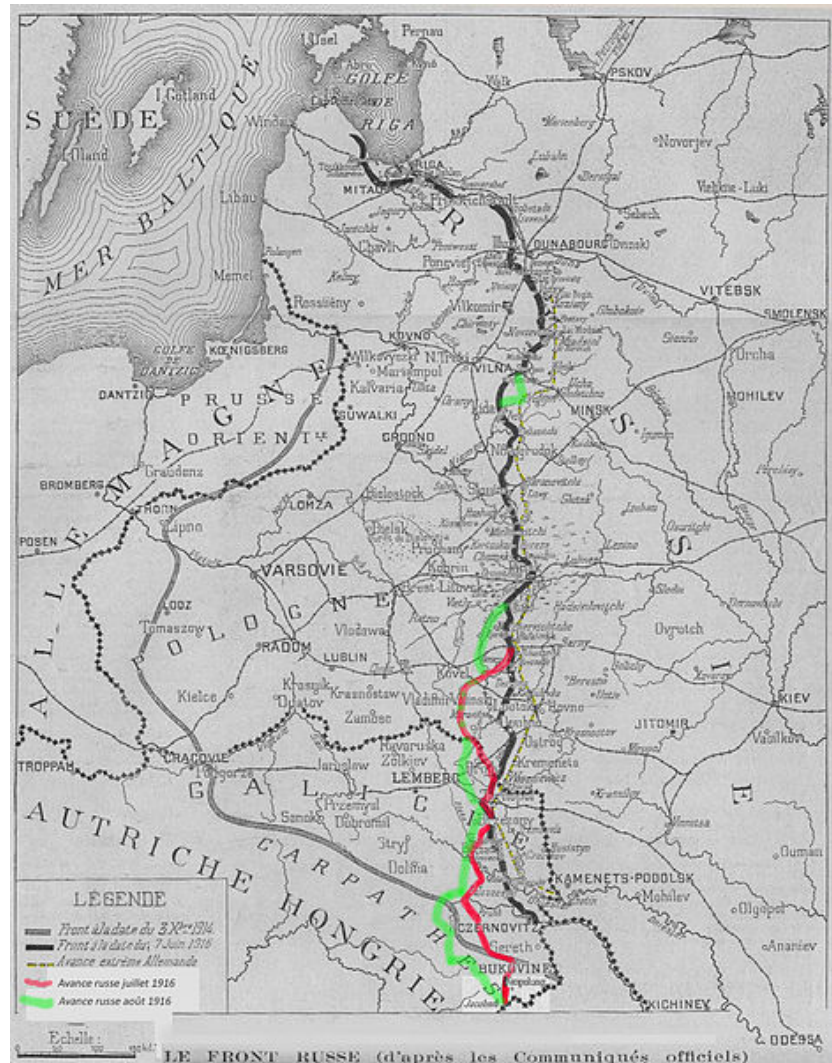
Obr. 64
ruský generál
Alexej Brusilov

Generál Alexej Brusilov, aristokratický důstojník jezdeckva, se stal velitelem 8. armády. Díky strategickému myšlení a smyslu pro detail se stal jedním z nejschopnějších velitelů v ruské armádě. Když v roce 1916 převzal roli vrchního velitele ruských armád na jihozápadní frontě, upustil od taktiky vyčerpávajícího boje a místo toho použil taktiku překvapení. Naplánoval útočné operace po celé délce rakousko-uherské frontové linie uskutečněné čtyřmi ruskými armádami. Brusilov nasadil k získání informací průzkumná letadla a nechal vybudovat pás útočných zákopů. Aby se podařil moment překvapení, musely být před nepřítelem plány dobře utajeny. Naštěstí samotní Rakušané (asi 500 000 mužů) nepočítali s tím, že by se Rusové pokusili o útok, když mají minimální převahu (asi 600 000 Rusů a 1700 děl). Brusilov zahájil svoji ofenzívu 4. června 1916 dělostřeleckou přípravou, která byla díky leteckému průzkumu velice přesná. Poté rozvinuly čtyři ruské armády mohutnou ofenzívu, která rychle vyčerpala rakousko-uherské zálohy. Ztráty Rakušanů byly alarmující: ztráty 9. rakouské armády se vyšplhaly ke 100 000 mužů. V polovině června se rakousko-uherské síly v Haliči fakticky zhroutily a ruské nejvyšší velení bylo Brusilovým úspěchem fascinováno. Vojáci generála Brusilova postoupili do hloubky nepřátelských postavení přesahující 80 km a zajali asi 200 000 rakousko-uherských vojáků. Rusové však postrádali posily nezbytné k dalšímu pronásledování protivníka, a tak Brusilov musel svou ofenzívu zastavit. Jeho vlastní ztráty představovaly 50 000 padlých a raněných. Německé a rakousko-uherské velení zachvátila panika. Němci stáhli některé jednotky ze západní fronty a Rakušané z italské. Opět tak museli Němci zachraňovat svého spojence z kritické situace. Celkové důsledky skvělého Brusilova útočného postupu znamenaly velký úspěch. Německé pozice na západní frontě byly oslabeny a Falkenhayn musel odstoupit z funkce vrchního velitele. Pro Rakousko-Uhersko byly dopady ruského tažení ještě horší. Jeho armáda v podstatě zkrachovala jako samostatná síla

a jeho jednotlivé vojenské instituce státu byly fakticky pohlceny německou mašinérií.

Koneckonců Brusilovova ofenzíva byla ukázkou skvělého projevu dynamického vedení boje, která ukázala, čeho by Rusko bylo schopno dosáhnout, kdyby mělo efektivnější vojenský systém a schopnější velitele.

Obr. 65
Úspěšná ofenzíva
gen. Brusilova

Materiál je součástí projektu „Světová výročí UNESCO jako prostředek k posílení gramotnosti středoškolské mládeže“ a je prostřednictvím „Programu na podporu činnosti nestátních neziskových organizací působících v oblasti předškolního, základního, středního a základního uměleckého vzdělávání v roce 2014“ spolufinancován MŠMT.

1917 - VÝCHODNÍ FRONTA – ÚNOROVÁ A ŘÍJNOVÁ REVOLUCE

Obr. 66
Car Mikuláš II.
Romanov s rodinou

I když to zní ve srovnání s dříve uvedenými fakty o Brusilovově ofenzivě překvapivě, pro Rusko byly důsledky jinak úspěšné ofenzívy katastrofické. Ačkoliv šlo o velké vítězství, které zapůsobilo na spojence mocným dojmem, Brusilovova ofenzíva připravila ruskou armádu o nejlepší vojáky. Na jejím konci ztráty Rusů činily již půl milionu mužů, což se téměř rovnalo celkovému počtu vojáků protivníka bojujících na této frontě. Kromě toho Rusko již nebylo schopno zásobovat své vojsko potravinami, výzbrojí a municí v rozsahu, jaký byl potřebný pro vedení dalších útočných operací.

V té době však byl již ruský lid unavený válkou a tlaky revolučních sil v únoru 1917 byly natolik silné, že se ruská armáda dostala do stavu skutečného rozkladu. Vojáci odmítali svým velitelům poslušnost a případy dezerce z fronty se masově šířily. Car Mikuláš tou dobou osobně pobývajícím v hlavním stanu na frontě nebyl schopen zasáhnout proti revolučním silám v Petrohradu a nakonec podepsal abdikací listinu. Rusko se proměnilo na republiku a do čela se dostala Prozatímní vláda v čele s knížetem Lvovem, který byl pak vystřídán gen. Kerenským. Paralelně vedle Prozatímní vlády vznikly tzv. „sověty“ – rada zástupců vojáků a dělníků. Sověty dublovali mocenský orgán a v zemi nakonec vzniklo faktické dvojvládí.

Otázkou bylo: pokračovat ve válce či nikoli? Prozatímní vláda, tlačena dohodovými sliby o pomoci, se nakonec rozhodla pro válku a dodržení dohodových smluv. A to se postupně obrátilo proti ní. Němci napomohli sobě a revolučnímu ruchu v Rusku, když přepravili Lenina s kolegy revolucionáři v tajném vlaku přes Finsko do Petrohradu. Ve vagónu si Lenin neustále opakoval tato slova: „Zatknou nás nebo nezatknou?“ Když Lenin vystoupil z vlaku, byl překvapen, že nebyl zatčen. Nová Kerenského vláda nedokázala zvládnout revoluční chaos. A Lenin okamžitě začal s propagandou. Založil první dělnickou stranu Ruska. Navíc za pomoci německých peněz přes zahraniční banky byly zakoupeny rotační tiskárny a tiskly se noviny propagující bolševické myšlenky.

Materiál je součástí projektu „Světová výročí UNESCO jako prostředek k posílení gramotnosti středoškolské mládeže“ a je prostřednictvím „Programu na podporu činnosti nestátních neziskových organizací působících v oblasti předškolního, základního, středního a základního uměleckého vzdělávání v roce 2014“ spolufinancován MŠMT.

Obr. 67
předseda vlády
Alexandr Fjodorovič
Kerenskij
(1881 – 1970)

Nejznámějším listem byla Pravda. V projevech požadoval ukončení války a půdu rolníkům. Když se Kerenský dozvěděl od francouzského ministra vnitra, že je Lenin financován Němci, byl na něj vydán zatykač, ale Lenin uprchl do Finska. V létě se rozhodl Kerenský odjet osobně velet na frontu a podpořit ofenzívu. Tu podnikli Rusové v červenci poměrně úspěšně, Brusilovovy sbory pronikli někde až do hloubky 25 km. Pak se ruský postup zastavil. Vojáci odmítali dále prolévat svoji krev. Mezitím se Lenin vrátil a vydává dekret o míru a půdě. Jako nástroj k uchopení moci zvolil v létě petrohradský sovět.

V říjnu proběhla další revoluce. Ozbrojený dav zaútočil na Zimní palác, kde zasedala právě Prozatímní vláda. Ženská brigáda chránící palác byla rozprášena. Vláda byla vyzvána, aby odstoupila. V následujících volbách Lenin s bolševiky nezískal většinu v parlamentu. A tak Lenin stál před životním rozhodnutím. Nezaváhal ani na chvíli. Nechal vojskem obklíčit parlament, členy pozatýkal a doplnil vládu svými bolševiky. „Demokracie v Rusku vydržela 24 hodin“. Tak začala bolševická diktatura.

Obr. 68
Vladimír Iljič Uljanov
– Lenin při projevu
k lidovým masám
(1870 – 1924)

Materiál je součástí projektu „Světová výročí UNESCO jako prostředek k posílení gramotnosti středoškolské mládeže“ a je prostřednictvím „Programu na podporu činnosti nestátních neziskových organizací působících v oblasti předškolního, základního, středního a základního uměleckého vzdělávání v roce 2014“ spolufinancován MŠMT.

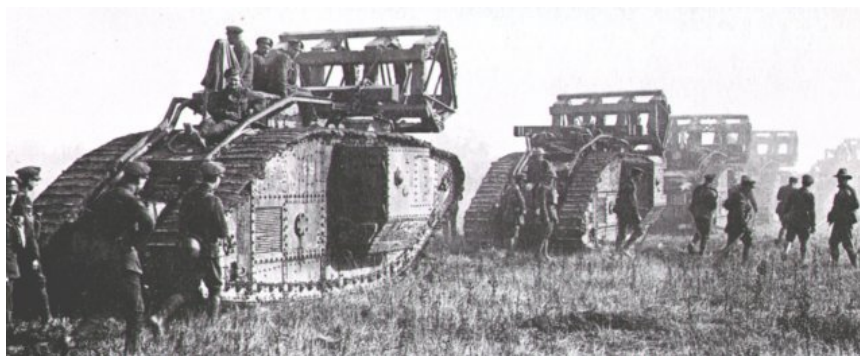
1917 - ZÁPADNÍ FRONTA - DEZERCE FRANCOUZŮ, VSTUP USA DO VÁLKY A ÚSPĚŠNÉ POUŽITÍ TANKŮ U CAMBRAI

Generál Nivelle naplánoval ofenzívu v Champagni u Chemins des Dames. Nivellova ofenzíva skončila katastrofálními ztrátami, cíl ofenzívy zůstal nedobytý, zato zde vytekla spousta francouzské krve. Šílené masakry, jichž byli vojáci svědky, vedly k tomu, že řada vojáků dostala nervový šok. Ztráty spojenců byly 230 000 mužů. Nivelle byl odvolán a nahrazen Pétainem.

Nespokojenost se šířila Evropou. Hromadily se stávkové akce. Stávkovali i dělníci v Berlíně žádající zvýšení potravinových dodávek. Nespokojenost v zázemí posilovala nespokojenost v armádě. Bouřili se nejen francouzští, ale i němečtí vojáci. Ve francouzské armádě musel gen. Pétain tvrdě zasáhnout proti neposlušnosti i za cenu poprav dezertérů, jen aby obnovil kázeň v armádních řadách.

Ještě se odehrál jeden pokus o spojeneckou ofenzívu, a to u Cambrai. Britové zde poprvé úspěšně použili tanky. Úspěšně díky tomu, že vybrali rovný, nerozstřílený terén. Vynechali i dělostřeleckou přípravu před útokem. Němci zpozorovali tanky s pečotou teprve těsně před zákopy, kdy už je nemohli nijak zastavit. Vyděšení němečtí vojáci se při pohledu na chřestící přišery dávali na hromadný útěk ze zákopů. Tanky postupovaly ve trojicích. První prolamoval zátarasy a pak se zastavil před nepřátelským zákopem, aby kulometnou palbou kryl postup ostatních. Druhý tank pak shodil na zákop svazek hatí a zároveň do něho spustil palbu z kulometu. Třetí tank po hatích přešel první zákop a shodil svůj svazek hatí na pomocný zákop a rovněž do něho namířil svou kulometnou palbu. Pak se rozjel první tank, překonal oba zákopy a svůj svazek hatí shodil na třetí zákop. Tímto způsobem tanky přejížděly zákopy a zároveň je čistily od nepřítele. Tanky doprovázeny pečotou pronikly bez nesnází celým systémem německých zákopů a Britům se podařilo za pouhých deset hodin postoupit o osm kilometrů. Tady úspěch skončil, neboť nikdo nevěděl, jak využít nečekaně hlubokého průlomu. Britové alespoň obsadili dobytý terén a čekali. Bitva se zdála vyhraná, ale podle železných

Obr. 69
Tanky u Cambrai

Obr. 70
Woodrow Wilson
(1856 - 1924)

pravidel zákopové války Němci přisunuli po 48 hodinách dostatečné množství materiálu a lidí a terén znovu dobyli. Britské tanky alespoň vrátily na bitevní pole moment překvapení, o který se zatím marně pokoušely armády obou stran.

1917 - VSTUP USA DO VÁLKY

18. března došla do Washingtonu zpráva, že německé ponorky potopily bez výstrahy 3 americké obchodní lodě. 2. dubna odhlasoval Kongres prezidentu Wilsonovi rezoluci, ve které se pravilo: „V důsledku zločinných akcí Německa jsou Spojené státy s Německem ve válečném stavu“. K formálnímu vyhlášení války proti Německu přistoupily USA až 6. dubna. Podstatně se tak změnil poměr sil mezi Dohodou a ústředními mocnostmi. V červnu vystoupili na francouzskou půdu první američtí vojáci pod velením generála Pershinga. Pak začalo měsíčně připlouvat kolem 30 000 Američanů.

1917 - ITALSKÁ FRONTA

Ludendorff obratným útokem v Julských Alpách, na řece Soči, za nejhustší dělostřelecké přípravy, která byla zde dosud zaznamenána, přinutil italskou armádu k ústupu do hloubky 70, místy až 100 km a téměř ji rozdrtil v bitvě u Caporetta. Při bezhlavém útěku bylo zajato 300 000 Italů a ukořistěno 3000 děl. Italové se na útěku zastavili až na řece Piavě (140 km na západ). Postup německých a rakouských divizí zastavilo teprve v listopadu 11 narychlo přivolaných spojeneckých divizí.

Materiál je součástí projektu „Světová výročí UNESCO jako prostředek k posílení gramotnosti středoškolské mládeže“ a je prostřednictvím „Programu na podporu činnosti nestátních neziskových organizací působících v oblasti předškolního, základního, středního a základního uměleckého vzdělávání v roce 2014“ spolufinancován MŠMT.

1918 - VÝCHODNÍ FRONTA

Němci by uvítali na východní frontě mír ze strategického hlediska, aby se mohli soustředit na západní bojiště. Zase Lenin měl zájem na rychlém ukončení války, aby se bolševici doma soustředili na válku proti silné opozici (tzv. bělogvardějci). V míru se obě strany shodly, ale co se týče podmínek už nikoli. Od zimy 1917/1918 tak probíhala mírová jednání mezi sovětskou vládou a Ústředními mocnostmi v Brestu-Litevském. Jednání byla mimořádně komplikovaná. Sovětská vláda prakticky nedisponovala žádnou armádou, neboť ta se rozpadla během revoluce, navíc se do jednání promítal i osamostatňovací proces částí Ruské říše, především těch, do nichž koncem války pronikly německé a rakousko-uherské armády. Jednalo se o Ukrajinu, Bělorusko, Litvu, Lotyšsko a Estonsko. Na mírových jednáních tyto země zastupovalo několik delegací, které většinou stály proti sobě, aby si zajistily rozhodující pozice.

Nejdůležitější jednání probíhala samozřejmě s vládou sovětského Ruska. Jeho delegaci vedl komisař zahraničních věcí L. D. Trocký.

Výsledkem jednání bylo uzavření míru v Brestu-Litevském. Podmínky pro Rusko byly velice tvrdé. Jen díky Leninovi se je podařilo v sovětské vládě prosadit. Brestlitevskou smlouvou se Rusko vzdalo nároku na Finsko, souhlasilo s nezávislostí Estonska, Litvy, Lotyšska, stejně jako Polska a Ukrajiny, i když v těchto zemích byla situace ještě značně nepřehledná.

Několikanásobného přerušení mírových jednání využili zejména Němci k obsazení dalších území, pokud šlo o Ukrajinu, využili zde vnitřních sporů k tomu, aby tuto obilnici Ruska okupovaly celou a dodávkami odtud zmírnili hlad ve vlastní zemi.

Nejdůležitější bylo, že už zde Ústřední mocnosti nepotřebovali tolik vojska a mohli převelet většinu vojsk na západní nebo italskou frontu, což se následně promítlo do vývoje na bojištích.

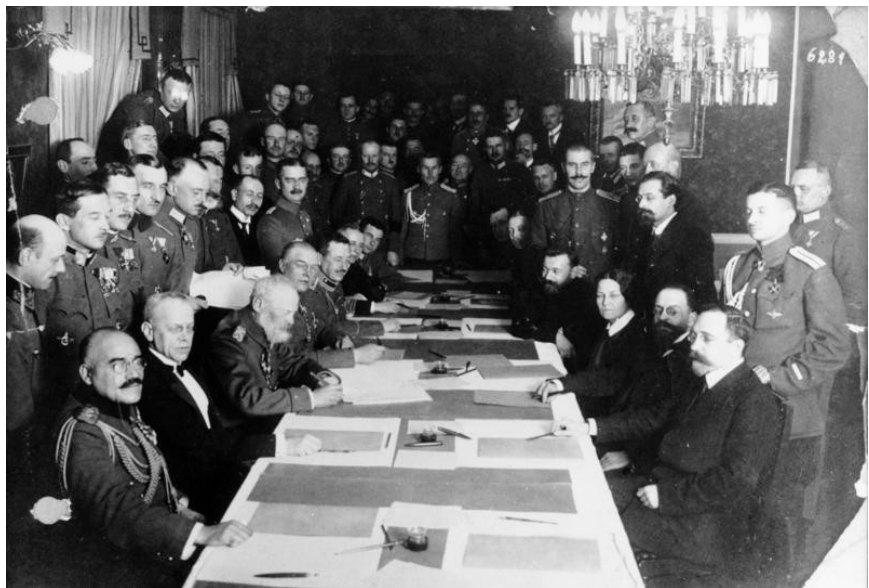
Sovětské Rusko kromě ztráty velkých území přišlo o 1/3 obyvatelstva a navíc i úrodnou půdu, kde se pěstovalo obilí. Vyhlídky do budoucna nebyly vůbec slibné. Lenin byl ale spokojený. Docílil svého a uvnitř země mohl rozpoutat definitivní boj o moc proti početnější opozici podporované ze zahraničí. Začala

ještě krutější tříletá občanská válka. Takže předchozí Leninovy politické sliby o míru a půdě byly jen prázdná slova.

Obr. 71
Setkání delegací
v Brestu-Litevském

Obr. 72
Jednání delegací
v Brestu-Litevském

Materiál je součástí projektu „Světová výročí UNESCO jako prostředek k posílení gramotnosti středoškolské mládeže“ a je prostřednictvím „Programu na podporu činnosti nestátních neziskových organizací působících v oblasti předškolního, základního, středního a základního uměleckého vzdělávání v roce 2014“ spolufinancován MŠMT.

1918 - ZÁPADNÍ FRONTA

Generál Erich von Ludendorff, vrchní velitel německých ozbrojených sil, získal více důvěry v německé zbraně, protože jeho vojáci získali zkušenosti z nových, pružnějších způsobů útočné činnosti, kterými bylo možno rychle obcházet silné opěrné body protivníka a pronikat jeho liniemi. A hlavně díky ukončení bojů na východní frontě se mohl spolehnout i na početní výhodu německé armády, protože mohli po železnici přesunout z východní fronty na západ velké kontingenty svých vojsk. Ludendorff v tom viděl velkou příležitost, jak udeřit ještě předtím, než se Američané plně zapojí do evropských bojů. Výsledkem byla tzv. Ludendorffova ofenzíva na jaře 1918.

Ludendorff vybral k ofenzívě prostor, který drželi Britové s malým počtem vojáků navíc doširoka rozloženými. Po pětihodinové dělostřelecké přípravě se Němci 21. března pustili do útočné operace, která probíhala pod pláštěm mlhy a clony, kterou vytvářely plynové a dýmové granáty.

Celkem 65 německých divizí v čele s rychlými údernými oddíly prolomilo britské linie na frontě široké asi 100 km. Britská 5. armáda byla zcela zdecimována a neměla možnost nasadit žádné zálohy. Velitel Britů gen. Haig žádal Pétaina o pomoc, ale ten se více zajímal o obranu Paříže, která byla ostřelována německými dalekonosnými děly (Pařížské dělo). Němci svým průnikem do hloubky spojeneckých pozic vytvořili výběžek až do vzdálenosti asi 65 km a začal se vzdalovat vlastním týlovým složkám. Z toho důvodu svůj postup vpřed zastavili. Přes úspěšný útok Němci ztratili své nejlepší úderné jednotky a ztráty dosáhly 250 000 mužů.

V dubnu se Ludendorff rozhodl pokračovat s ofenzívou. Cílem se staly přístavy v Lamanšském průlivu. Němci pronikli přes slabé Portugalce, ale jejich postup byl nakonec zastaven houževnatými Brity a Francouzi.

29. května začala 3. velká německá ofenzíva na řece Aisně proti Francouzům. Úspěšní Němci prorazili někde až do hloubky 30 km. Poprvé narazili na nového protivníka – Američany.

V červnu podnikli Němci další 2 ofenzívy, ale narazili již na dobře organizovanou spojeneckou obranu. Spojenecké letectvo a dělostřelectvo bombardovaly mosty, které drželi Němci. Tím byly zničeny německé zásobovací spoje. Stejně jako v roce 1914 se podařilo Spojencům zastavit německý postup na řece Marně. Vžilo se označení tzv. druhá bitva na řece Marně probíhající od 15. července do 6. srpna. Vítězství se začalo Němcům opět vzdalovat. Po stránce taktiky byli Němci stále zdatnými vojáky, ale strategické vítězství je míjelo. Luddendorffovy ztráty byly enormně vysoké a jeho vojáci ztráceli vůli pokračovat ve válce. K tomu na západní frontu přijíždělo každý měsíc 300 000 amerických vojáků, kteří byli nadšení a z psychického hlediska neopotřebovaní. A čas hrál do karet Spojencům.

„Osmý srpen se stal černým dnem německé armády,“ napsal Ludendorff ve svých pamětech. „Vše, čeho jsem se obával a před čím jsem tolikrát varoval, se zde na jediném místě stalo skutečností. Náš válečný stroj už nebyl účinný.“ Na začátku srpna už nedokázal Ludendorff získat iniciativu zpět. Přešla do rukou Spojenců. Rawlinsonova 4. britská armáda v tajnosti připravovala protiofenzívu.

Před svítáním 8. srpna, pod rouškou nízké mlhy, vyrazilo 456 tanků v doprovodu britských, kanadských a australských pěšáků k útoku, podporovaných přehradnou palbou dělostřelectva. Útok byl směřován od řeky Sommy k Amiensu. Německé pozice bráněné malým počtem vojáků byly rychle prolomeny a obránci ustoupili až o 13 km. Demoralizovaní němečtí vojáci se ve velkém počtu vzdávali. Jen první den jich padlo 12 tisíc do zajetí. Mezi tisíci vojáky, kteří se vzdali, bylo 281 důstojníků. Němečtí zajatci byli apatičtí a byli hlavně rádi, že pro ně válka skončila. S takovou armádou se válka nedá vyhrát. Hlavní chybu je třeba hledat v generálním štábu a plánování vojenských operací, než u řadových vojáků. Těch, co bojovali čtvrtým rokem a přežili pekelné boje, bylo již opravdu málo.

21. srpna podnikli Britové další úspěšnou ofenzívu svojí 3. armádou. Slavili úspěch s taktikou infiltrace do německých postavení.

Zhroucení Ústředních mocností začalo v září, kdy Spojenci prorazili bulharsko-německou linii a 30. září 1918 podepsala bulharská vláda v Soluni příměří.

Také na západní frontě, když skončil poslední Ludendorffův pokus o ofenzívu, přistoupili Spojenci k protiútokům s ničivým účinkem. Americká 1. armáda pod vedením gen. Pershinga se vyznamenala zdatností a odvahou kolem řeky Maasy a Argonnského lesa. Francouzi již pod vedením Ferdinanda Focha zase napravili svoji pošramocenou národní pověst a dobyli Sedan, místo, kde byli drtivě poraženi v prusko-francouzské válce roku 1870. Britové zase zaútočili na severu na německé obranné pozice zvané Hindenburgova linie, které 5. října prolomili.

Německé velení zachvátila panika. Ludendorff svaloval vinu na nedostatečnou podporu v samotném Německu. Ve svých pamětech hovořil „o dýce vražené do zad“ německé armádě. Tuto legendu přživoval zejména po válce a jí se chytil i Adolf Hitler a nacisté ve své propagandě. (Ne náhodou k sobě našli cestu a společně se pokusili v Mnichově provést v roce 1923 politický převrat – známý jako „pivní puč“). Ale vraťme se k ukončení války. Němečtí vůdcové za této situace zvažovali nabídku příměří. Spíše potřebovali čas k oddechu a přeskupení sil. Britové však pokračovali v dalších útocích. Nová německá vláda pod vedením liberálního prince Maxe Bádenského, za účasti dvou sociálních demokratů, se telegraficky obrátila na amerického prezidenta Wilsona s prosbou o příměří, k tomu se připojila i rakousko-uherská vláda, ale prezident odmítl jednání s představiteli vojenské diktatury. Ludendorff odstoupil 27. října z funkce vrchního velitele. O dva dny došlo ke vzpouře německého námořnictva a po celém Německu vypukly demonstrace. Německá vláda neměla žádnou jinou šanci, než přijmout porážku. V posledních válečných měsících Německo ztratilo dalších 500 000 vojáků. Císař Vilém II. Hohenzollern abdikoval a našel azyl v sousedním Nizozemí. Německo se proměnilo v republiku (později označovanou za Výmarskou republiku - podle místa přijetí ústavy).

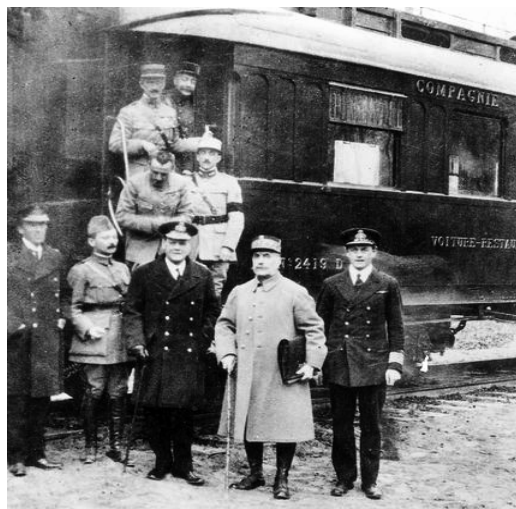
30. října kapitulovalo Turecko po drtivých porážkách od britských vojsk pod vedením gen. Allenbyho.

Další hrozivé zprávy přišly z italské fronty, kde byla rakousko-uherská armáda italským útokem směrem na Vittorio Veneto rozpuřena. 3. listopadu nakonec Rakousko-Uhersko kapitulovalo.

PRÍMĚŘÍ Z 11. LISTOPADU 1918

Začátkem listopadu bylo Německo připraveno o dodávky nafty, přišlo o spojence a o nejdůležitější vojenský materiál, doma čelilo revoluci. Jedinou možností bylo požádat o mír. 6. listopadu se německá komise pro příměří, vedená centristickým poslancem Mathiasem Erzbergem, setkala s generálem Fochem v železničním vagonu v Compiégne na stanici Rethondes. Vyjednali, že příměří vstoupí v platnost 11. listopadu v 11 hodin dopoledne, bude trvat třicet dní a pravidelně bude obnovováno. Byly dohodnuty podmínky, podle nichž Němci okamžitě vyklidí okupovaná území za západní frontou, anulují Brestlitevskou smlouvu, stáhnou své jednotky na východě a vzdají se určitého zbrojního materiálu včetně deseti bitevních lodí, šesti bitevních křižníků, osmi lehkých křižníků, padesáti torpédoborců a sto šedesáti ponorek. Flotila ponorek odplula do Harwicke 20. listopadu. Z Francie byla německá armáda evakuována 18. listopadu a o osm dní později Němci konečně odeřli z Belgie. Spojenecká okupace Německa začala 1. prosince. Námořní blokáda pokračovala, aby se zabránilo jakémukoli oživení nepřátelských akcí.

Obr. 73
Podepsání příměří
v železničním
vagónu ve stanici
Retondes
u Compiegne

Materiál je součástí projektu „Světová výročí UNESCO jako prostředek k posílení gramotnosti středoškolské mládeže“ a je prostřednictvím „Programu na podporu činnosti nestátních neziskových organizací působících v oblasti předškolního, základního, středního a základního uměleckého vzdělávání v roce 2014“ spolufinancován MŠMT.

MÍROVÁ KONFERENCE V PAŘÍŽI (1919-1920)

Obr. 74
Jednání politiků a
diplomatů
ve Versailles
v Zrcadlovém sále

Na mírové konferenci v Paříži jednali představitelé vítězných států Dohody. Hlavními protagonisty byl prezident USA Woodrow Wilson, premiér Velké Británie David Lloyd George, francouzský premiér George Clemenceau a italský premiér Vittorio Orlando. Za Japonsko přihlížel N. Makino. Hlavní slovo měla tzv. „Velká čtyřka“ (Big four). Své zástupce mělo i naše nově vzniklé Československo (premiér K. Kramář a ministr zahraničí E. Beneš). Zástupci sovětského Ruska nebyli přítomni. A zástupci poraženého Německa byli přizváni až posléze k podpisu smlouvy. Každá velmoc přicházela s určitou vizí poválečného uspořádání. Nejvíce se velmoci lišily v názoru na poražené Německo. Francouzi chtěli Německo srazit na kolena a vyždímat z něj co nejvíce reparací. Protiváhou byla Velká Británie, která se obávala narušení rovnováhy sil na kontinentu. O to větší úlohu hrál americký prezident Wilson, který mírnil spory a naopak dokázal prosadit více svých představ. Itálie hrála jednoznačně „druhé

Materiál je součástí projektu „Světová výročí UNESCO jako prostředek k posílení gramotnosti středoškolské mládeže“ a je prostřednictvím „Programu na podporu činnosti nestátních neziskových organizací působících v oblasti předškolního, základního, středního a základního uměleckého vzdělávání v roce 2014“ spolufinancován MŠMT.

housle". A byla velice rozčarována malými územními zisky. Výsledky jednání tak musely být nutně kompromisem mezi požadavky velmocí.

Nejproblematictější a nejkontroverznější byla jistě mírová smlouva s Německem. Uzavřená Byla označována dokonce za tzv. „kartaginský mír“. Byla předložena německé delegaci v květnu, a ačkoli němečtí zástupci měli velké výhrady, téměř nic nezmohli a nakonec podepsali ve Versailles 28. června 1919. Německo ztratilo všechny kolonie, Alsasko a Lotrinsko odevzdalo Francii, Poznaňsko a část Slezska předali Polsku, armáda byla snížena na 100 000 mužů, zrušena branná povinnost, stanoven zákaz vývoje a výroby útočných zbraní (tanky, letadla aj.)

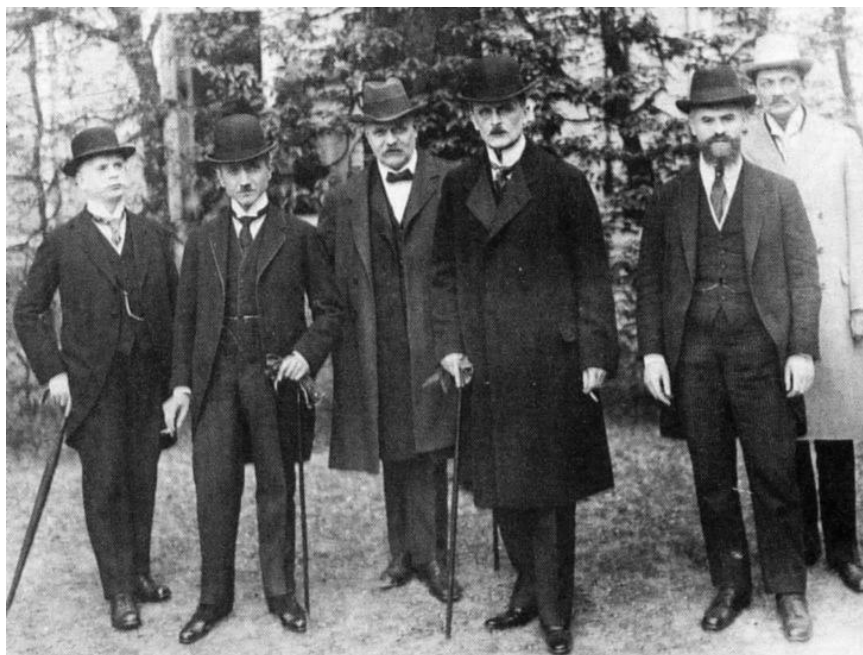
Další smlouvou podepsanou v Saint Germain-en-Laye dne 10. září 1919 byla smlouva s Rakouskem jako nástupnickým státem Rakousko-Uherska. Vzniklo jako republika. Muselo uznat nově vzniklé státy a hranice s nimi. Habsburkové se již nikdy nesměli vrátit na trůn, armáda byla snížena na pouhých 30 000 mužů a nikdy se nesmělo spojit s Německem.

Státem, který pokládal za velkou křivdu mírovou smlouvu, byli samozřejmě hrdí Maďaři. Podepsali ji až 4. června 1920 v Trianonu. Smlouva ukládala Maďarům uznat hranice s okolními státy ČSR, Rumunskem a Jugoslávií, kterým odevzdali velká území. Prakticky ztratil dvě třetiny obyvatel a území, co bylo součástí Uherska.

Čtvrtá smlouva byla podepsána s Bulharskem v Neuilly 27. listopadu 1919. To muselo odstoupit území Řecku a Rumunsku.

Poslední smlouva byla uzavřena s Tureckem 10. srpna 1920 v Sévres, byla později nahrazena lausanskou smlouvou z roku 24. července 1923.

Obr. 75
Německá delegace

Obr. 76
Mapa znázorňující
německé územní
ztráty stanovené
Versailleskou
mírovou smlouvou.

Materiál je součástí projektu „Světová výročí UNESCO jako prostředek k posílení gramotnosti středoškolské mládeže“ a je prostřednictvím „Programu na podporu činnosti nestátních neziskových organizací působících v oblasti předškolního, základního, středního a základního uměleckého vzdělávání v roce 2014“ spolufinancován MŠMT.

ČEŠI ZA 1. SVĚTOVÉ VÁLKY A VZNIK ČESKOSLOVENSKA

ROK 1914

Zpráva o zavraždění následníka trůnu Františka Ferdinanda d'Este a jeho manželky Žofie 28. Června 1914 se v českých zemích dočkala jen omezeného ohlasu, v němž se mísil smutek a projevy soustrastí s uspokojením nad smrtí osobnosti, která pro nás zůstávala nečitelnou osobou. Nebyl téměř nikdo, kdo by v atentátu viděl rozhoření světového konfliktu. Vždyť poslední válkou, která zasáhla naše území, byla prusko-rakouská válka z roku 1866. Sice se v Evropě postupem doby vyhrocovalo napětí, zejména na Balkáně a samo Rakousko-Uhersko k tomu výrazně přispělo anexí Bosny a Hercegoviny roku 1908, ale doposud se napětí vždy podařilo urovnat diplomatickou cestou.

Ale nikdo z českých politiků natož pak česká veřejnost nemohli vědět, že ve vedení armády převážili tzv. „jestřábi“, kteří kroužili a jen čekali na vhodnou příležitost, jak začít trestné tažení proti nepřátelskému a konkurenčnímu Srbsku na Balkáně. A ta příležitost atentátem právě nastala.

23. července bylo předáno Srbsku ultimátum.

25. července podepsal císař František Josef I. rozkaz k částečné mobilizaci.

26. července se o tom dozvídá veřejnost.

28. července Rakousko-Uhersko vypovědělo Srbsku válku, obyvatelstvo o tom informováno v manifestu „Mým národům“.

Ve válečném stavu nebylo žádoucí, aby se politici „pletli do vedení války“, stačilo, že odsouhlasili válečné výdaje. Říšská rada a zemské sněmy byly uzavřeny, navíc byla potlačena občanská práva a svobody a císař ve spolupráci s armádou nastolil vojensko-úřednickou diktaturu. Kromě mobilizace mužů do zbraně, přišlo rekvírování koní i dobytka, strhávání zvonů na odlévání děl. Odvedené muže bylo třeba nahradit v továrnách ženskou silou. Veškeré hospodářství přeorientováno na válečnou výrobu: zbraně, uniformy, boty (firma Baťa získala státní zakázky), munice (Škoda Plzeň).

Profesor Tomáš Garrigue Masaryk odešel na konci roku 1914 do exilu, vsadil na vítězství Dohody a vyhlásil odboj Rakousku-Uhersku. Jeho cílem bylo přesvědčit velmoci k rozbití Rakousko-Uherska. Okamžitě začal cestovat a shánět prostředky a podporu u Čechů žijících v zahraničí, největší ohlas našel ve Spojených státech amerických u našich krajanů a jejich spolků. Je položen základ zahraničního odboje, jehož struktura se bude tvořit v následujícím roce.

Situace na frontách se vyvíjela pro Rakousko-Uhersko naprosto katastrofálně. Ruské jednotky pronikly do Haliče a nebyly daleko ani od našich moravských hranic. K. Kramář pod vlivem událostí začal plánovat naši budoucnost pod patronací Ruska (byl tzv. rusofil, za manželku měl Rusku).

ROK 1915

Na jaře 1915 se spolehlivost našich jednotek v rámci rakousko-uherské armády ocitla na nejnižším bodě. Vládní činitelé se obávali našich politiků, aby nepodnikli nějaké demonstrativní kroky, proto naše významné předáky nechala zatknout, vsadit do žaláře, některé i odsoudit k smrti. Zatčeni byli: Karel Kramář, starosta Sokola Josef Scheiner, redaktor Národních listů Vincenc Červinka. Naštěstí jim byl trest zmírněn na doživotí. Proces s těmito významnými osobnostmi našeho národa oříchl hlavní odbojovou či zpravodajskou skupinou známou jako – Maffie (jejím úkolem bylo udržovat kontakty zahraničního a domácího odboje proti Rakousku-Uhersku). Proto odchází do exilu za Masarykem dr. Edvard Beneš. V Paříži vzniká Československý národní komitét. V prosinci se sešel E. Beneš se Slovákem - tehdy důstojníkem fr. armády - Milanem Rastislavem Štefánikem. Oba se shodli na koncepci samostatného státu

ROK 1916

V Paříži byla založena Československá národní rada – jako vrcholný řídicí orgán našeho zahraničního odboje. Štefánik a Masaryk organizují naše vojenské jednotky. Tímto způsobem chceme přispět k vítězství

Dohody. Tvorba legií a jejich nasazení je velmi složitý a dlouhodobý proces. Ve Francii už dříve vznikla rota Nazdar, v Rusku Česká družina, pak i legie v Itálii.

V listopadu zemřel císař František Josef I. a nastoupil Karel I. Habsburský. Ten hned od svého nástupu touží po vyvedení Rakousko-Uherska z války. K vyjednávání o míru využije své příbuzné na straně Dohody (Sixt z rodu Bourbonů). Mladý a energický císař nastoluje mírnější režim, jsou propuštěni uvězněni čeští politici. Je obnovena i říšská rada ve Vídni a parlamentarismus.

1917

V červenci na východní frontě dosahují naše legie v rámci ruské armády prvního senzačního vítězství v bitvě u Zborova. Paradoxně se v bitvě utkají Češi na obou stranách. Byly to právě legie, které se staly trumfem v rukou zahraničního odboje a pomohly k uznání Masaryka, Beneše a Štefánika jako reprezentantů jednotného československého národa.

Naši domácí politikové v Rakousku-Uhersku, ač byla obnovena činnost říšské rady, jsou málo aktivní. K větší horlivosti a hájení národních zájmů je vyzvou naši spisovatelé v „Manifestu českých spisovatelů“, jehož autorem byl Jaroslav Kvapil a dále mezi podepsanými byl i Alois Jirásek.

1918

Hned 6. ledna se čeští poslanci odhodlají k odvážnému činu: sejdou se v Obecním domě v Praze a výsledkem jednání je prohlášení tzv. „Tříkrálová deklarace“ – čeští poslanci říšské rady a zemských sněmů vyslovili poprvé požadavek úplné samostatnosti.

„My, poslancové národa českého, prohlašujeme, že mír, který by národu našemu nepřinesl spravedlnost a svobody, nemohl by pro něho býti mírem.....Národ náš hlásí se o svou samostatnost, ...aby... s jinými národy svobodnými a ve státě svrchovaném, plnoprávném, demokratickém, sociálně spravedlivém i na rovnosti všeho svého občanstva vybudovaném a v hranicích historických

zemí.....přispěti mohl k novému velkému rozvoji lidstva..... (Butvin, J., Havránek J.: Dějiny Československa, III. Praha 1970, str. 710)

Ze Spojených států nepřichází úplně zprávy, které bychom očekávali, neboť v poselství prezidenta W. Wilsona Kongresu USA k ukončení války datovaného 8. ledna se nedozvídáme nic o samostatnosti, spíše je to krok zpět:

Poselství obsahuje celkem 14 bodů: 10. bod se zmiňuje o národech v Rakousko-Uhersku a požadavku autonomie: „*Národům Rakousko-Uherska, jehož místo mezi národy přejeme si mít zachováno budiž dána co nejvolnější možnost autonomního rozvoje.*“

Následují tajná jednání států Dohody o uzavření separátního míru s Rakousko-Uherskem, kdy velmoci ještě nepočítaly s jeho rozpadem. Proto zpočátku podporovaly pouze úsilí o dílčí autonomii jednotlivých národů. Když se to Němci dozvěděli, tak přinutili rakouského císaře Karla I. uzavřít „spojeneckou“ smlouvu (12. 5.), kde Rakousko de facto ztrácelo právo samostatně rozhodovat. Od této chvíle Dohoda začala jednat s protirakouským odbojem.

30. května dojednána tzv. Pittsburská dohoda mezi českými a slovenskými krajany v USA. Body dohody: společný česko-slovenský stát, slovenština úředním jazykem na Slovensku a navíc Slováci budou mít vlastní administrativu, sněm a soudy.

13. července byl v Praze ustaven nový Národní výbor složený ze zástupců českých a moravských stran usilujících o samostatnost (sociální demokracie, agráři, národní demokracie, národní socialisté, předseda K. Kramář za Národní demokracii)

V létě jsme konečně docílili uznání našeho odboje a jeho představitelů za naši politickou reprezentaci od států Dohody.

Na začátku října měla rakouská vláda obavu, že se Čechy odtrhnou od monarchie a začala proto masově vyvážet z Čech všechny potraviny a strojní zařízení. Nespokojenost lidí výrazně vzrostla a socialistická Národní rada reagovala tak, že na 14. října vyhlášena generální stávkou - proti vývozu potravin z monarchie.

16. října se císař Karel I. pokusil situaci zachránit vydáním manifestu o federalizaci Rakousko-Uherska, ale to vše přišlo příliš pozdě. Vývoj událostí se dal jiným směrem.

18. října 1918 bylo reakcí prohlášení prozatímní československé vlády, vydané ve Washingtonu a proklamující nezávislý stát Čechů a Slováků – tzv. „Washingtonská deklarace“ (ČSR bude republikou, svoboda slova, náboženství, zaručena práva národních menšin, parlamentní forma vlády, všeobecné hlasovací právo, zrovnoprávnění žen, reformy sociální a hospodářské):

„Činíme toto prohlášení na základě našeho historického a přirozeného práva. Byli jsme samostatným státem již od sedmého století a r. 1526 jako samostatný stát, sestávající z Čech, Moravy a Slezska, spojili jsme se s Rakouskem a Uhrami v obrannou jednotu proti tureckému nebezpečí. Nikdy jsme se v této konfederaci nevzdali dobrovolně svých práv jako samostatný stát. Habsburkové porušili svou smlouvu s naším národem, nezákonně překročujíce naše práva a znásilňujíce ústavu našeho státu, kterou sami přísahali zachovávat, a my proto odpíráme zůstat déle součástíkou Rakousko-Uherska v jakékoli formě.....

Požadujeme pro Čechy právo, aby byli spojeni se svými slovenskými bratry ze Slovenska, kdysi součástíky našeho národního státu,.....

Československý stát bude republikou.....

Československý národ provede dalekosáhlé sociální a hospodářské reformy; velkostatky budou vyvlastněny pro domácí kolonizaci; výsady šlechtické budou zrušeny. Národ náš převezme svou část předválečného státního dluhu rakousko-uherského; válečné dluhy ponecháme těm, kdo do nich zabředli.....

Ve své zahraniční politice přijme československý národ plnou část odpovědnosti za reorganizaci východní Evropy. Přijímá cele demokratický a sociální princip národnostní a souhlasí s naukou, že veškeré úmluvy a smlouvy mají být sjednány otevřeně a upřímně, bez tajné diplomacie. Naše ústava postará se o účinnou,

Materiál je součástí projektu „Světová výročí UNESCO jako prostředek k posílení gramotnosti středoškolské mládeže“ a je prostřednictvím „Programu na podporu činnosti nestátních neziskových organizací působících v oblasti předškolního, základního, středního a základního uměleckého vzdělávání v roce 2014“ spolufinancován MŠMT.

rozumnou a spravedlivou vládu, která vyloučí jakékoliv zvláštní výsady a znemožní třídní zákonodárství.....“

Deklarace byla vytvořena Masarykem a adresována prezidentovi Wilsonovi a vládě USA jako odpověď na zahraniční politickou aktivitu císaře Karla I. a vídeňské vlády, usilující o záchranu rak-uherské monarchie. Prozatímní vláda odmítla federalizaci Rakousko-Uherska pod vládou Habsburků ("autonomie je málo"), požadovala úplnou samostatnost českého a slovenského národa a spojení Čechů a Slováků v jednom nezávislém státě, který by měl republikánskou formu. Nastíňovala též budoucí ústavu čs. státu, přičemž slibovala zaručení nejšířších demokratických práv a svobod, provedení odluky církve od státu i vyvlastnění velkostatků a znemožnění třídního zákonodárství. Wilson prohlašuje, že by Čechoslováci měli vytvořit vlastní stát.

28. 10. 1918 - ministr zahraničí rak-uherské monarchie Gyula Andrassy nabídl separátní mír prezidentu W. Wilsonovi. Jde o poslední zoufalý pokus zachránit existenci rak-uherského státu. Podle Andrassyho je Rakousko-Uhersko ochotno jednat o kapitulaci a předčasně souhlasí s dohodovými podmínkami, také uznává naši nezávislost.

Národní výbor vydává dokument o převzetí moci. Národní výbor zařídil, aby četníci rozdali vojákům propustky, nebo některým mimopražským jednotkám přestali dodávat potraviny (rakouští vojáci se vzbouřili a odešli domů).

Funkci prozatímní vlády převzal Národní výbor. Jedná se pětici politiků, tzv. „muži 28. října“ (Alois Rašín, Antonín Švehla, František Soukup, Jiří Stříbrný, Vavro Šrobár). Byl vydán zákon o zřízení samostatného československého státu, byla okamžitě převzata zásobovací centrála (obilní ústav), pak další úřady včetně místodržitelství. Vznik Československa byl slavnostně a s nadšením vyhlášen na přeplněném Václavském náměstí pod sochou sv. Václava.

Ve stejný den 28. 10. 1918 probíhala jednání v Ženevě, kde došlo ke schůzce zahraničního a domácího odboje. Trvala do 3. 11. 1918. Politici jednali o podobě československého státu a rozdělení politických pozic.

29. 10. 1918 proběhlo vyhlášení samostatného státu v Brně z Besedního domu.

30. 10. na tajném shromáždění v Turčianskom sv. Martine byla zvolena 12 členná Slovenská národní rada, v čele s Matúšem Dulou (předseda slovenské Národní strany). Účastníci přijali prohlášení o právu na sebeurčení slovenského národa a o spojení ve společném státě s Čechy – tzv. „Martinská deklarace“. Dokument přivezl do Prahy 1. 11. Ivan Dérer. Vavro Šrobár byl jmenován ministrem s plnou mocí pro Slovensko (do roku 1920, potom Ivan Dérer).

13. 11. 1918 byla přijata prozatímní ústava státu.

14. 11. 1918 Národní výbor se rozšířil na Národní shromáždění a přijal:

- prohlášení o sesazení Habsburků
- přijal usnesení o státní formě: demokratická republika
- jednohlasně zvolen v nepřítomnosti T. G.

Masaryk prvním prezidentem (1918, 1920, 1927, 1934)

- byla ustanovena první československá vláda v čele s K. Kramářem

- přijaty první dva zákony - 8 hodinová pracovní doba a zrušení šlechtických titulů

Hl. cílem bylo obnova válkou zničeného hospodářství. Masaryk se vrátil 21. 12. 1918.

Vedoucí představitelé v době vzniku ČSR:

T. G. Masaryk (prezident).

K. Kramář (1918-1919 premiér).

Alois Rašín (v letech 1919-1919, 1922-1923 ministr financí, oběť atentátu).

Vavro Šrobár (1918-1920 ministr pro Slovensko, současně 1919-1920 ministr zdravotnictví, 1921-1922 školství, 1918-1925 poslanec).

Antonín Švehla (místopředseda Národního výboru, 1918-1920 ministr vnitra, 1922-1929 předseda vlády).

Jiří Stříbrný (1918-1919 ministr pošt, 1919-1920 a 1922-1925 ministr železnic, 1925-1926 ministr obrany).

František Soukup (1918-1919 ministr spravedlnosti, 1929-1939 předseda senátu).

Edvard Beneš (1918-1935 ministr zahraničí, 1921- 1922 předseda vlády).

Milan Rastislav Štefánik (ministr války, 4.5. 1919 – letecká katastrofa při přistání v Bratislavě).

Materiál je součástí projektu „Světová výročí UNESCO jako prostředek k posílení gramotnosti středoškolské mládeže“ a je prostřednictvím „Programu na podporu činnosti nestátních neziskových organizací působících v oblasti předškolního, základního, středního a základního uměleckého vzdělávání v roce 2014“ spolufinancován MŠMT.

DŮSLEDKY PRVNÍ SVĚTOVÉ VÁLKY

Dopady válečného běsnění byly dalekosáhlé jak v negativním tak i v pozitivním slova smyslu. Na politické mapě Evropy zanikly čtyři monarchie – Německé císařství, Rakousko-Uhersko, carské Rusko a Osmanská říše jako sultanát.

Velmoci souhlasily s právem národů na sebeurčení a daly zelenou vzniku nových států na území bývalého Rakousko-Uherska, popřípadě rozšířením států na úkor poražených států, či kombinace obojího. Se zánikem států a tvorbou nových hranic vznikaly dlouhodobé problémy. Bohužel vítězné velmoci v tomto směru nedotáhly sporné body do smířčího konce. Takže tu zůstaly problémy, které pak byly řešeny až po druhé světové válce.

Dalším problémem se staly mírové smlouvy a v nich stanovené podmínky. Zejména mírová smlouva s Německem až příliš dávala průchod mstě Francouzů. Ačkoli Britové a Američané se snažili choutky Francouzů korigovat, jak co se týče územních nároků, tak i reparací.

Dalším globálním problémem, který trápil všechny země, byly hospodářské problémy. Byly narušeny dřívější obchodní vazby, trhy. Všechna odvětví byla podřízena vojenské mašinérii. Přejít k mírovému stavu byl obecně velmi složitý. Naším československým problémem v oblasti hospodářství bylo změnit vlastnictví půdy z rukou velkostatkářské šlechty prostřednictvím pozemkové reformy a nostrifikovat firmy a kapitál.

Pro nás jako nový stát bylo třeba zakotvit právní systém, nastolit pořádek, vytvořit armádu a policii, chránit hranice proti revizionistickému Maďarsku a nepřátelskému Polsku. Dále naučit se žít v demokracii, dokázat si sami sobě vládnout a spravovat zemi. Už to nebyla cizí říše, ale naše svobodná demokratická republika. Bránit hospodářství proti zahraniční snaze zlikvidovat naši měnu prostřednictvím inflačních bankovek atd.

Celosvětovým problémem byla podvýživa obyvatelstva, nemoci (např. španělská chřipka, která zabila více lidí než na frontách za války), hlad, bída,

hrozba sociálních nepokojů a s tím spojených revolucí, převratů a nastolení totalitních systémů (např. revoluce v Rusku a bolševická diktatura, fašistický puč v Itálii r. 1922, či pokus A. Hitlera v Německu roku 1923)

Svůj odraz našla válka i v literatuře: E. M. Remarque, E. Hemingway, F. S. Fitzgerald aj. Častým tématem byly psychické problémy navrátilých se vojáků z fronty domů, kdy se v noci budili hrůzou a před sebou neustále viděli válečné běsnění. Jiní byli zmrzačení a nemohli se začlenit do společnosti nebo nemohli najít řádnou práci. Po opojných dnech míru a radosti přišlo těžké vystřízlivění. Dokonce někteří řešili problémy sebevraždou, alkoholem či drogami. Samozřejmě nejlepším lékem byla práce, rodinné prostředí a budování zázemí.

ZDROJE OBRÁZKŮ:

Obr. 1: Plynové masky

http://www.simonak.eu/Images/obrazky_ostatni_strany/h_k/1_31.jpg

Obr. 2: : Vyhlášení Československa v Praze na Václavském náměstí

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/b/bb/28._%C5%99%C3%ADjen_1918.jpg/640px-28._%C5%99%C3%ADjen_1918.jpg

Obr. 3: kníže Metternich

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/f/f2/Metternich_by_Lawrence.jpeg/640px-Metternich_by_Lawrence.jpeg

Obr. 4: Vídeňský kongres

<http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/a5/CongressVienna.jpg>

Obr. 5: Císař František Josef I.

<http://www.moje-nazory.estranky.cz/img/picture/1448/f.-josef-i..jpg>

Obr. 6: Revoluce ve Vídni

http://nd06.jxs.cz/528/177/1581879bb1_92068085_o2.jpg

Obr. 7 Královna Viktorie

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/e/e3/Queen_Victoria_by_Bassano.jpg/200px-Queen_Victoria_by_Bassano.jpg

Obr. 8 Otevření světové výstavy v Londýně

http://2.bp.blogspot.com/_A4-OYfKTNB4/S7qSNbwqtWI/AAAAAAAAAs/fUgE9qo1qxA/s1600/2006AM9515.jpg

Obr. 9 Kancléř Camillo Cavour

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/b/b8/Francesco_Hayez_041.jpg

Obr. 10 Bitva u Magenty

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/8a/Bossoli,_Carlo_-_Battle_of_Solferino.jpg

Obr. 11 Kancléř Otto Bismarck

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/83/NIE_1905_Otto_von_Bismarck.jpg

Obr. 11 Codex Vaticanus Slavicus (makedonská provenience):

<http://commons.wikimedia.org/wiki/File%3ACodexVaticanusSlavicus3Gagoliticus.jpg>

Obr. 12 Bitva u Hradce Králové

http://www.bellum.cz/img/hradec_kralove_img_big_01.jpg

Obr. 13 Císař Vilém I. Hohenzollern

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/e/e0/Bundesarchiv_Bild_146-1970-009-73,_Kaiser_Wilhelm_I..jpg/220px-Bundesarchiv_Bild_146-1970-009-73,_Kaiser_Wilhelm_I..jpg

Obr. 14 Mapa císařského Německa:

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/4/42/Deutsches_Reich1.png/640px-Deutsches_Reich1.png

Obr. 15 Vyhlášení Německého císařství

<http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/1/17/Wernerprokla.jpg/800px-Wernerprokla.jpg>

Obr. 16 Císař František Josef I.

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/e8/Kaiser_franz.jpg

Materiál je součástí projektu „Světová výročí UNESCO jako prostředek k posílení gramotnosti středoškolské mládeže“ a je prostřednictvím „Programu na podporu činnosti nestátních neziskových organizací působících v oblasti předškolního, základního, středního a základního uměleckého vzdělávání v roce 2014“ spolufinancován MŠMT.

Obr. 17 Mapa Rakousko-Uherska

http://leccos.com/pics/pic/rakousko-uhersko- mapa_1867.jpg

Obr. 18 Berlínský kongres

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/8b/Berliner_kongress.jpg

Obr. 19 Vilém II. Hohenzollern

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/9/93/Bundesarchiv_Bild_146-2004-0096_Kaiser_Wilhelm_II..jpg/200px-Bundesarchiv_Bild_146-2004-0096_Kaiser_Wilhelm_II..jpg

Obr. 20 a,b

<http://www.infofila.cz/clanky/nemecka-cisarska-jachta-smy-hohenzollern- -4376a2.jpg>

<http://www.infofila.cz/clanky/nemecka-cisarska-jachta-smy-hohenzollern- -4376a1.jpg>

Obr. 21 Dobová německá karikatura - námluvy Velké Británie s Francií

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/26/Josef_Mathausen_-_Svatopluk_a_jeho_synov%C3%A9.jpg

Obr. 22 Bitevník Dreadnought

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/6/62/HMS_Dreadnought_1906_H61017.jpg

Obr. 23 Mezinárodní konference v Haagu

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/b/b5/The_First_International_Peace_Conference%2C_the_Hague%2C_May_-_June_1899_HU67224.jpg/1024px-The_First_International_Peace_Conference%2C_the_Hague%2C_May_-_June_1899_HU67224.jpg

Obr. 24 Alexandr Petrovič Izvolský

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/4/42/Alexander_Izvolsky.jpg/220px-Alexander_Izvolsky.jpg

Obr. 25 Edward Grey

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/2/2d/Portrait_of_Edward_Grey%2C_1st_Viscount_Grey_of_Fallodon.jpg/505px-Portrait_of_Edward_Grey%2C_1st_Viscount_Grey_of_Fallodon.jpg

Obr. 26 Dobová karikatura Bosenské krize 1908

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/d/d5/Bosnian_Crisis_1908.jpg/220px-Bosnian_Crisis_1908.jpg

Obr. 27 a,b Situace na Balkáně 1911 a 1913

a)

http://staticclub.caradisiac.com/1/voiture-ancienne/zygomard/photo/hd/56371563/3704750508/zygomard-guerres_balkaniques_-_situation_avant_1912-big.png

b)

http://gymtri.trinec.org/soubory/Zemepis/4-rocnik/regionalni-geografie/region-geogr-jihovych-evropa/anim_1913.jpg

Obr. 28 Znamka připomínající smrt Františka Ferdinanda a Žofie Chotkové

<http://www.habsburg.estranky.sk/img/mid/315/800px-franzferdinand40hel1917.jpg>

Obr. 29 Automobil – hr. Harrach a řidič Leopold Lojka

[http://files.franzferdinand.webnode.cz/200005677-bc024bcfb6/Sarajevo\(5\).jpg](http://files.franzferdinand.webnode.cz/200005677-bc024bcfb6/Sarajevo(5).jpg)

Obr. 30 Atentát

http://i.lidovsky.cz/14/063/Inc460/PAJ5425b1_SARAJEWO_Atentat.jpg

Materiál je součástí projektu „Světová výročí UNESCO jako prostředek k posílení gramotnosti středoškolské mládeže“ a je prostřednictvím „Programu na podporu činnosti nestátních neziskových organizací působících v oblasti předškolního, základního, středního a základního uměleckého vzdělávání v roce 2014“ spolufinancován MŠMT.

- Obr. 31 Gavriilo Princip**
<http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/d/d3/Gavrilloprincip.jpg/220px-Gavrilloprincip.jpg>
- Obr. 32 Atentát v Kronen Zeitung**
http://g.denik.cz/54/67/20140626-atentat-sarajevo-tisk_denik-600.jpg
- Obr. 33 Automobil zabočuje.....**
[http://files.franzferdinand.webnode.cz/200006497-8139e82342/Sarajevo\(18\).jpg](http://files.franzferdinand.webnode.cz/200006497-8139e82342/Sarajevo(18).jpg)
- Obr. 34 Další vyobrazení atentátu**
[http://files.franzferdinand.webnode.cz/200006501-3551f364db/Sarajevo\(21\).jpg](http://files.franzferdinand.webnode.cz/200006501-3551f364db/Sarajevo(21).jpg)
- Obr. 35 Titulní strana Lidových přinášející zprávu o atentátu**
<http://blog.idnes.cz/blog/3911/144975/ln.jpg>
- Obr. 36 Mým národům**
<http://www.moderni-dejiny.cz/clanek/file/id/28/>
- Obr. 37 Vypovězení války**
<http://files.franzferdinand.webnode.cz/200009047-103b5122f8/valka1914.jpg>
- Obr. 38 Mapa s karikaturami mocností**
http://www.moderni-dejiny.cz/PublicFiles/UserFiles/image/Metodika/01_WWI/668x310_Zabij_toho_orla.jpg
- Obr. 39 Mocenské bloky**
<http://www.wv1.estranky.cz/img/picture/7/centr%C3%A1n%C3%AD-mocnosti-mapa.jpg>
- Obr. 40 marš. Schlieffen**
http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/4/4c/Alfred_Graf_von_Schlieffen.jpg/220px-Alfred_Graf_von_Schlieffen.jpg
- Obr. 41 Schlieffenův plán**
http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/f/fe/Schlieffen_Plan.jpg/800px-Schlieffen_Plan.jpg
- Obr. 42 gen. Joffre**
http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/9/94/Joseph_Joffre.jpg
- Obr. 43 gen. Gallieni**
http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/29/Joseph_Gallieni_01.jpg
- Obr. 44 Marnské taxíky známka**
http://i1181.photobucket.com/albums/x424/nethryk/Volume%2010/HertenbergerFrance-1108-Taxis-Marne-9-5-64YT1429_zps940a9ef0.jpg
- Obr. 45 Marnské taxíky**
<http://cdn.images.express.co.uk/img/dynamic/129/590x/secondary/198711.jpg>
- Obr. 46 Moltke mladší**
http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/0/07/Gw_moltke_01.jpg/640px-Gw_moltke_01.jpg
- Obr. 46a Lednový Daily Mirror Vojáci slaví vánoce**
<http://movehimintothet.sun.files.wordpress.com/2011/01/trucemirror2.jpg>
- Obr. 46b V době vánočního příměří - fotbal**
 b) http://i.idnes.cz/11/123/sph/KUZ3ff477_christ_04.jpg
- Obr. 46c Veselá oslava vánoc na frontě:**
http://static.bz-berlin.de/data/uploads/2014/06/49392362_1403867301-1024x576.jpg

Materiál je součástí projektu „Světová výročí UNESCO jako prostředek k posílení gramotnosti středoškolské mládeže“ a je prostřednictvím „Programu na podporu činnosti nestátních neziskových organizací působících v oblasti předškolního, základního, středního a základního uměleckého vzdělávání v roce 2014“ spolufinancován MŠMT.

- Obr. 47 gen. Samsonov**
http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/0/02/General_Samsonow.jpg/150px-General_Samsonow.jpg
- Obr. 48 gen. Rennenkampf**
<http://upload.wikimedia.org/wikipedia/en/f/f5/Rennenkampf.jpg>
- Obr. 49 Tannenberg a Hindenburg**
http://www.deutsche-schutzgebiete.de/webpages/Hindenburg_Tannenbergdenkmal_.jpg
- Obr. 50 gen. Potiorek**
http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/e5/Potiorek_oskar_fzm_1853_1933_photo2.jpg
- Obr. 51 gen. Hötendorf**
http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/a9/Hoetendorf_Franz_Graf_conrad.jpg
- Obr. 52 gen. Putnik**
http://upload.wikimedia.org/wikipedia/sr/archive/a/a2/20140722235121!%D0%92%D0%BE%D1%98%D0%B2%D0%BE%D0%B4%D0%B0_%D0%A0%D0%B0%D0%B4%D0%BE%D0%BC%D0%B8%D1%80_%D0%9F%D1%83%D1%82%D0%BD%D0%B8%D0%BA.jpg
- Obr. 53 gen. Falkenhayn**
http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/b/b6/Bundesarchiv_Bild_183-R09788%2C_Erich_v._Falkenhayn.jpg/250px-Bundesarchiv_Bild_183-R09788%2C_Erich_v._Falkenhayn.jpg
- Obr. 54 gen. Haig**
http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/70/Douglas_Haig.jpg
- Obr. 55 gen. Vojáci zasažení plynem**
<http://www.catl.sk/img/original/38/1915-ypres-britski-vojaci-zasiahnuty-plynom-.jpg>
- Obr. 56 Primitivní ochrana před plynovým útokem**
http://s2.e-monsite.com/2010/01/19/09/resize_550_550//gaz-masque-blog.jpg
- Obr. 57 Winston Churchill**
http://worldoftanks.asia/dcont/fb/perviy_iz_pervyh_01.jpg?MEDIA_PREFIX=/dcont/fb/
- Obr. 58 Turci ostřelují pláže 18 liberním dělem**
http://img5.rajce.idnes.cz/d0506/8/8085/8085175_b5651b8864326ae825987c68b8bd38a6/images/osmanske_18_liberni_delo_ok.jpg?ver=4
- Obr. 59 Zásoby na pláži**
http://hucak.osu.cz/ww1/wp-content/uploads/2014/01/gallipoli_01.jpg
- Obr. 60 gen. Falkenhayn**
http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/b/b6/Bundesarchiv_Bild_183-R09788%2C_Erich_v._Falkenhayn.jpg/250px-Bundesarchiv_Bild_183-R09788%2C_Erich_v._Falkenhayn.jpg
- Obr. 61 gen. Pétain**
http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/8/81/Phillippe_P%C3%A9tain_%28before_1918%29.jpg/225px-Phillippe_P%C3%A9tain_%28before_1918%29.jpg
- Obr. 62a Pevnost Douaumont**
<http://www.wereldoorlog1418.nl/battleverdun/battleverdun66/foto-douaumont02.jpg>

Materiál je součástí projektu „Světová výročí UNESCO jako prostředek k posílení gramotnosti středoškolské mládeže“ a je prostřednictvím „Programu na podporu činnosti nestátních neziskových organizací působících v oblasti předškolního, základního, středního a základního uměleckého vzdělávání v roce 2014“ spolufinancován MŠMT.

Obr. 62b Pevnost Verdun

<http://www.wereldoorlog1418.nl/dagtocht-verdun/images-verdun/0071-ville-de-verdun-1916.jpg>

Obr. 63 Tanky na Sommě

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/f6/British_Mark_I_male_tank_Somme_25_September_1916.jpg

Obr. 64 gen. Brusilov

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/6/68/Brusilov_A_A_%281853-1926%29.jpg

Obr. 65 Úspěšná ofenzíva gen. Brusilova

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/6/6a/LPDF_94_carte_de_%27offensive_Broussilov.jpg/468px-LPDF_94_carte_de_%27offensive_Broussilov.jpg

Obr. 66 Car Mikuláš II. s rodinou

<http://en.valka.cz/files/romanovci.jpg>

Obr. 67 předseda vlády Alexandr Kerenskij

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/7/7d/Aleksandr_Fedorovich_Kerensky.jpg/220px-Aleksandr_Fedorovich_Kerensky.jpg

Obr. 68 V. I. Lenin

[http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/6/63/Lenin-Trotsky_1920-05-20_Sverdlov_Square_\(original\).jpg](http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/6/63/Lenin-Trotsky_1920-05-20_Sverdlov_Square_(original).jpg)

Obr. 69 Tanky u Cambrai

http://glostransporthistory.visit-gloucestershire.co.uk/images/Tanks_MarkV_fascine.jpg

Obr. 70 prezident Wilson

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/2/2d/President_Woodrow_Wilson_portrait_December_2_1912.jpg/492px-President_Woodrow_Wilson_portrait_December_2_1912.jpg

Obr. 71 Setkání delegací - Brest Litevský mír

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/7e/Leo_Trotsky_1918_Brest.jpg

Obr. 72 Jednání delegací - Brest Litevský mír

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/e4/Bundesarchiv_Bild_183-R92623_Brest-Litowsk_Waffenstillstandsabkommen.jpg

Obr. 73 Příměří v Compiègne

<http://www.neaktuality.cz/wp-content/uploads/konecsvetovevalky1918.png>

Obr. 74 Versailleská konference

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/f/fe/William_Orpen_-_The_Signing_of_Peace_in_the_Hall_of_Mirrors%2C_Versailles.jpg/640px-William_Orpen_-_The_Signing_of_Peace_in_the_Hall_of_Mirrors%2C_Versailles.jpg

Obr. 75 Německá delegace na mírové konferenci v Paříži

http://www.kingsacademy.com/mhodges/03_The-World-since-1900/03_Armistice/pictures/German-delegation-to-Versailles_1919.jpg

Obr. 76 Územní ztráty poválečného Německa

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/3/34/Deutsches_Reich2.png/640px-Deutsches_Reich2.png

Materiál je součástí projektu „Světová výročí UNESCO jako prostředek k posílení gramotnosti středoškolské mládeže“ a je prostřednictvím „Programu na podporu činnosti nestátních neziskových organizací působících v oblasti předškolního, základního, středního a základního uměleckého vzdělávání v roce 2014“ spolufinancován MŠMT.

ZDROJE A LITERATURA:

- FRYŠČOK, Miloslav Alexej. Legionáři, car a rudá vlajka, Brno 1998
- HEŘTOVÁ, Yvette. Zákopová válka. Praha 2008, vyd. Naše vojsko
- GALANDAUER, Jan. Osud trůnu habsburského, Praha 1982
- LIDDEL HART, Basil Henry. Historie První světové války, Brno Jota 2001
- JEREMY, Black. Sedmdesát velkých historických bitev, Slovart 2006
- JEŽEK, M., TROJAN, P. Tak nám zabili Ferdinanda, Praha 2014
- KAFKA, František. Smrt následníka, Praha, 1971, ed. Magnet
- KEEGAN, John. První světová válka, Praha-Plzeň, 2002
- KLIMEK, Antonín. Jak se dělal mír roku 1919. Československo na konferenci ve Versailles, Praha 1989, Melantrich, ed. Slovo k historii, č. 19
- Kol. autorů. První světová válka, Sun 2010, 2. vydání
- KŘÍŽEK, Jaroslav. Němci, Lenin a československé legie, Brno 1997
- KVAČEK, Robert. První světová válka česká otázka, Praha 2013
- NEWARK, Tim. Rozhodující bitvy dějin, Praha 2003
- ORT. Alexandr. Evropa 20. století, Praha 2000
- PERNES, Jiří. Poslední Habsburkové, Brno 1999
- RAJLICH, J. Na křídlech světové války, Cheb 2014
- ŠEDIVÝ, Ivan. Češi, české země a Velká válka, Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2001
- THOMPSON, Julian. 1916 Verdun a Somma, Brno 2007
- WIEST, Andy. Obrazové dějiny První světové války, Universum 2008
- Zajímavý odkaz o skutečném konci války:
- <http://www.neaktuality.cz/zahranici/skoncila-svetova-valka-v-zeleznicnim-vagone-ve-stanici-rethondes/>

Materiál je součástí projektu „Světová výročí UNESCO jako prostředek k posílení gramotnosti středoškolské mládeže“ a je prostřednictvím „Programu na podporu činnosti nestátních neziskových organizací působících v oblasti předškolního, základního, středního a základního uměleckého vzdělávání v roce 2014“ spolufinancován MŠMT.